

REPUBLIKA

ČASOPIS ZA KNJIŽEVNOST, UMJETNOST I DRUŠTVO

PORTRET: Strahimir Primorac

Strahimir Primorac: Dobre knjige ne pišu književna društva nego pojedinci (intervju), Bijeg od fantastike – signal nevjericе?, Slavonske traperice
O Strahimiru Primorcu pišu Pavao **Pavličić**, Josip **Mlakić**, Nives **Tomašević** i Drago **Glamuzina**

KNJIGA U FOKUSU

KORANA SERDAREVIĆ: *GUŠTEROV REP*
Vlasta Novinc: Gušterov rep ili kako imitirati sreću?
Nada Đerek: Lijepе su i strašne su oči koje dopiru do istine
Iva Mirčić: Gušterov rep

ANTIKVARIJAT

IRFAN HOROZOVIĆ: *TALHE ILI ŠEDRVANSKI VRT*
Šeherezada Džafić: Kongenijalno iščitavanje *Talhi* i filozofije prostora Gastona Bachelarda
Irma Marić: U labirintu *definitivne knjige*

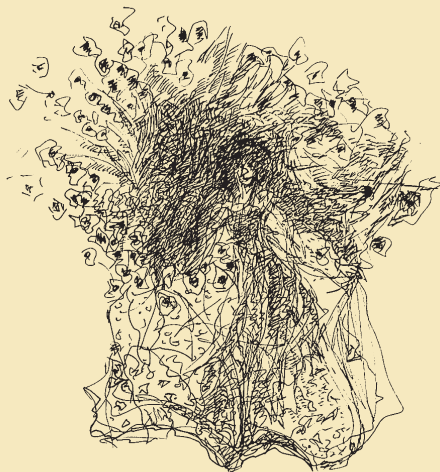
SUVREMENA HRVATSKA KNJIŽEVNOST

Biserka **Goleš Glasnović**, Dražen **Zetić**, Tamara **Bakran**, Tin **Lemac**

OSTALE RUBRIKE

Nova imena / Mateja Tutiš, Melanija Ivezić Talan
Medioteka / Tomislav Šovagović
Kritičarev izbor / Darija Žilić

FANTASTIČARI 50 GODINA POSLIJE

Stjepan Čuić:
Generacijski spektar

Stjepan Tomaš:
Priča o *Svetom bunaru*

Drago Kekanović:
Pisati ili ne pisati

Dubravko Jelačić Bužimski:
Borgesova djeca

Goran Tribuson:
Prva knjiga

Veljko Barbieri:
Posljednji tango hrvatskih borgesovaca

Velimir Visković:
Moji borhesovci i ja

REPUBLIKA

ČASOPIS ZA KNJIŽEVNOST, UMJETNOST I DRUŠTVO

Godište 78, broj 3-4, Zagreb, ožujak – travanj 2022.

Nakladnik: Društvo hrvatskih književnika

Za nakladnika: Zlatko Krilić

Uređuju: Julijana Matanović i Mario Kolar

Adresa uredništva:

Društvo hrvatskih književnika

Trg bana Josipa Jelačića 7/1, 10000 Zagreb

Tel. 01 4816 931, 4883 580

E-mail: republika@dhk.hr

Tajnica uredništva: Vlatka Poljanec

Uredništvo prima utorkom od 12 do 14 sati.

Rukopise ne vraćamo.

Lektura: Jakov Lovrić

Dizajn: Jasna Goreta

Prijelom: Neven Osojnik

Tisak: Kerschhoffset d.o.o., Zagreb

Časopis je objavljen uz
potporu Grada Zagreba

Časopis je objavljen uz potporu
Ministarstva kulture i medija RH

Cijena dvobroja je 60 kuna. Cijena za inozemstvo: za zemlje EU-a 15 eura, izvan EU-a 20 eura. Godišnja pretplata je 330 kuna, za članove Društva hrvatskih književnika 200 kuna. Redovna cijena za inozemstvo: za zemlje EU-a 85 eura, za zemlje izvan EU-a 100 eura. Cijene za članove DHK-a u inozemstvu: za zemlje EU-a 50 eura, a za zemlje izvan EU-a 70 eura. Uplate na kunski žiroračun Zagrebačke banke d. d., Zagreb, IBAN: HR5223600001101361393, poziv na broj: 0105-2022, s naznakom „Za Republiku“. Pretplata za inozemstvo: Croatian Writers' Association, Zagrebačka banka d. d., Savska 60, Zagreb, Croatia, IBAN: HR5223600001101361393, SWIFT banke ZABHR2X.

Časopis *Republika* u kontinuitetu izlazi od 1945. godine do danas.
Društvo hrvatskih književnika njegov je nakladnik od 1981. godine.

Reprodukcija na naslovnici: Nada Žiljak: *Žena paun* (detalj)

KAZALO

PORTRET: Strahimir Primorac

Strahimir Primorac: *Dobre knjige ne pišu književna društva nego pojedinci* (intervju, razgovarao Tomislav Šovagović) / 3
Bijeg od fantastike – signal nevjerice? (D. Kekanović: *Večera na verandi*) / 19
Slavonske traaperice (S. Tomaš: *Taninska četvrt*) / 23

Pavao Pavličić: *Primorac me primorao* / 27

Nives Tomašević: *Strahimir Primorac i krivulja spajanja ostvarena „Linijom razdvajanja“* (riječ urednice) / 33

Josip Mlakić: *Strahimir Primorac i njegovo veselje* / 41

Drago Glamuzina: *Kritičar koji vjeruje u književnost* / 44

FANTASTIČARI 50 GODINA POSLIJE

Stjepan Čuić: *Generacijski spektar* / 47

Stjepan Tomaš: *Priča o „Svetom bunaru“* / 52

Drago Kekanović: *Pisati ili ne pisati* / 57

Dubravko Jelačić Bužimski: *Borgesova djeca* / 61

Goran Tribuson: *Prva knjiga* / 74

Veljko Barbieri: *Posljednji tango hrvatskih borgesovaca* / 79

Velimir Visković: *Moji borhesovci i ja* / 82

ANTIKVARIJAT: Irfan Horozović: *Talhe ili Šedrvanski vrt*

Šeherezada Džafić: *Kongenijalno iščitavanje „Talhi“ i filozofije prostora*
Gastona Bachelarda / 101

Irma Marić: *U labirintu „definitivne knjige“* / 117

KNJIGA U FOKUSU: Korana Serdarević: *Gušterov rep*

Vlasta Novinc: *Gušterov rep ili kako imitirati sreću?* / 127

Nada Đerek: *Lijepo su i strašne su oči koje dopiru do istine* / 137

Iva Mirčić: *Gušterov rep* / 143

SUVREMENA HRVATSKA KNJIŽEVNOST

Biserka Goleš Glasnović: *Poštovani gospodine Abélard* / 145

Dražen Zetić: *Boka kotorska – suza u oku hrvatskoga naroda* / 150
Tamara Bakran: *Pjesme* / 157
Tin Lemac: *Bajkoviti portreti* (izbor) / 165

NOVA IMENA

Mateja Tutiš: *Pjesme* / 175
Melanija Ivezić Talan: *Odnedavno* / 182

MEDIOTEKA

Tomislav Šovagović: *Knjiga snimanja drugačijih smrti, a i svjetova*
(Quentin Tarantino: *Bilo jednom u Hollywoodu*) / 187

KRITIČAREV IZBOR: Darija Žilić

Knjiga o stvarnosti i mitu, o zemlji koje nema (Miroslav Kirin:
Babanija) / 196
Presjek novelističkog opusa Božice Jelušić (Božica Jelušić:
Zvezdane jagode) / 198
Demontaža montaže (Ivanka Blažević Kiš: *Montažna ptica*) / 200
Kozmička, poetsko-pripovjedna Istra (Marijan Grakalić:
Smrt Jamesa Joycea) / 202
Odmak od stvarnosne poezije (Matko Abramić: *Reci mi...*) / 203

Maja Kolman Maksimiljanović: *Kronika DHK-a* / 205
Vlatka Poljanec: *Nove knjige članica i članova DHK-a* / 207

SLIKOVNI PRILOZI

Marija Adrić Soldo / 3
Nada Žiljak / 22, 46, 78, 100

PORTRET

Strahimir Primorac

INTERVJU

Dobre knjige ne pišu književna društva, nego pojedinci

Razgovarao Tomislav Šovagović

Jednom, sve davnijom prigodom, kao što i sve prije korone i potresâ pripada davnini, poslao sam pisamce Strahimiru Primorcu. Nije ovom prigodom važan sadržaj, nego činjenica da je metropolom putovalo desetak dana, iako nas samo Zagrebačka avenija i maleni broj koraka dijeli od mjesta stanovanja. Samo jednokratno godila je poštanska arhaičnost minulih stoljeća, ali i ta je pošiljka, na svoj način, prorokovala nesretno, izolirano doba. S obzirom na kolegijalnost i obostranu neposrednost, shvatili smo da je usluge Hrvatske pošte bolje ostaviti drugima, strpljivijima, a novinarske poslove rješavati razgovorom, živim susretom, po mogućnosti uz crnu tursku kavu, što gorču to bolju. Šećer dodati po vlastitoj želji. Tako se kotrljao i razgovor za *Republiku*, naslonjen na radijski intervju, jer rijetke su želje (i nikad na vlastitu inicijativu) da Strahimir Primorac piše i govori izvan povjerenih zadaća književne kritike suvremene hrvatske proze. Bio je golem izazov otkočiti i učiniti da kritičar Primorac s povjerenjem podijeli djeliće bogatoga 77-godišnjega života, s naglaskom na iščitavanja domaće književne produkcije, među kojom probire ono vrijedno javnoga spominjanja. Otkrivale se tako biografske crtice rođenoga Sarajlije sa (ah, opet davnom) zagrebačkom adresom, putešestvije profesionalnih izbora, ljepota svijanja obiteljskoga gnijezda sa suprugom Brankom Primorac, također uglednom novinarkom i književnicom, s kojom ima kćer Ladu i sina Dražena, kao i troje unučadi – Mariju, Martu i Luku. Sve ostalo stoji u knjigama, i onim

(ne)pročitanim na stolicu u dnevnom boravku, ali i nenapisanim, ako poželi svoja desetljeća staviti između korica. Zašto ne?

R Vaše ime kod pojedinih autora izaziva strah i nemir kad je riječ o kritici svježe objavljena djela. No, zapravo, vrijedi li već dugo ona – neka se piše o knjizi, pa makar i dobro?

– Moje ime kod nekih autora izaziva strah i nemir?! Dobro, zgodno ste se za uvod dosjetili – u šaljivoj nakani, nadam se – sugerirati kako pojedince plaši već samo moje osobno ime (*Nomen est omen – Ime je znak*; sva sreća da ime baš i nije nešto popularno, jer je u cijeloj Hrvatskoj, prema popisu iz 2011., bilo tek četrnaest Strahimira). Dali bi vam za pravo i neki onomastičari koji u tom starom slavenskom imenu složenu od dviju imenica vezanih spojnikom *i* (*strah + i + mir*) vide, u prenesenu značenju, želju roditelja da im dijete živi u spokoju i miru. Pritom je u toj složenici naglasak na imenici strah: u dalekoj prošlosti kad se još vjerovalo da riječi imaju magijski učinak, djetetu se davalo to ime da bi se strašili zli duhovi, koji izbjegavaju onoga koji ulijeva strah.

Kako je i zašto mene dopalo ime Strahimir, nisam više siguran. Znam da sam jednom, još u dječjoj dobi, pitao oca i on mi je ispričao nešto o tome, ali ja sam to zaboravio. Naknadna pamet nudi dva odgovora: jedan je taj da sam dobio ime prikladno vremenu i okolnostima u kojima sam rođen (sredinom ožujka 1945. godine), a drugi je odgovor – koji mi se čini logičnijim – da je otac školujući se u Sarajevu znao da je u tom gradu živio i na tamošnjem groblju pokopan Silvije Strahimir Kranjčević, pa ga je ime čuvenog pjesnika motiviralo da po njemu nazove svog sina. Eto, i to je jedan sitan dokaz da su pisci nekad, za razliku od vremena u kojemu sad živimo, imali takav ugled u društvu da su ljudi po njima nazivali svoje potomke. A moj je otac inače cijeli radni vijek proveo na željeznici i nikad kod njega nisam vidio bilo kakvu osobitu sklonost prema književnosti. Osim što mi je jednom, pri kraju osnovne škole u Banovićima, pred očima i na moj neizmjerni užas nemilosrdno u furuni spalio dvadeset posuđenih sveščića *Gričke vještice*. Sve u skladu s tadašnjom službeno proklamiranom borbom protiv šunda.

Eto, malo sam se udaljio u prošlost, sve u želji da autore o čijim knjigama pišem oslobodim makar onog straha „unaprijed“, upisanog u moje ime,

koje u njih, vjerojatno i nesvjesno, izaziva tu negativnu emociju. Strahimir, dakle, želi zastrašiti samo zle duhove, pisce ne. A što je s uzrečicom „neka se piše o knjizi, pa makar i dobro“? Svakako da treba pisati, a iole upućeniji čitatelj lako će razlikovati stručni tekst od marketinškog.

R Jeste li u novinarskom radu osjetili onaj trenutak u kojemu, nakon svladavanja svih formi (što se dobrano napustilo portalizacijom svijeta), vaš kritički i komentatorski sud može autoru o kojemu pišete posve promijeniti život, natjerati ga na snažniji angažman ili odvratiti od pera/tipkovnice?

– Nisam osjetio takav trenutak, jer pišem tako da moji tekstovi jednostavno ne mogu sudbonosno mijenjati nečiji život (kao što to ne mogu ni tekstovi većine kritičara), pa čak ni utjecati na pojedince da se odreknu pisanja (iako ima povelik broj takvih koji bi učinili sebi veliku uslugu, a društvu neizmjereno dobro da pero zauvijek zaborave). Jednostavno, nisam

Bilo je različitih reakcija na moje kritičke tekstove – nešto javnih, nešto takvih da bi me povrijeđeni pisac stavio u svoj idući roman kao negativca s punim imenom i prezimenom

„oštar“ kritičar, a osobito mi je stalo do toga da u piscu ne povrijedim osobu, iako mi se ponekad znalo dogoditi da svoj sud iznesem na način koji me je poslije objave činio vrlo nezadovoljnim; ne zbog samog suda, koji ne bih

mijenjao, ili ne bitno, nego zbog načina na koji sam ga formulirao. Bilo je različitih reakcija na moje kritičke tekstove – nešto javnih, nešto takvih da bi me povrijeđeni pisac stavio u svoj idući roman kao negativca s punim imenom i prezimenom, nešto zakukuljenih u autorovim intervjuima, a bio je i pokoji zapjenjeni, brutalni paskvil. Moguće je pak da su moje kritike neke pisce potaknule i na, kako kažete, snažniji angažman ili neka drukčija razmišljanja.

S tim u vezi imao sam i nekih šokantnih iskustava. Jedan mi je u to vrijeme mlad pisac – bili smo vršnjaci, ali se nismo osobno poznavali – na moj vrlo negativan prikaz njegove knjige uskoro poslao rukopis svoga novog romana s molbom da ga pročitam, pa ako ocijenim da zaslužuje pažnju, da mu napišem pogovor. Rukopis mi se svidio pa sam pogovor napisao. Ali nisam tada još ni slutio da će s vremenom ispod njegova pera izići niz sjajnih knjiga bez kojih bi naša suvremena proza bila znatno siromašnija.

R Jasno je da kritičar teško može biti prorokom na duge staze, no ipak s vama književnik uvijek može razgovarati, polemizirati, bistrirati prijeporne točke kako bi djelo postajalo bolje, a kritičar zadovoljniji – kako do ideala profesionalnoga odnosa autora i kritičara? Kako zatomiti ego s obje strane, jer ego je mahom najveća prepreka svima i svugdje?

– Pisac i kritičar mogu biti u trajnom miru, mogu biti i u trajnom ratu, ali najčešće su, slikovito rečeno, naizmjenice u prijateljskoj razmjeni mišljenja s pivom u ruci pa odmah potom na brvnu u razmjeni udaraca motkom kao Robin Hood i Mali John pri njihovu prvom susretu. Zapravo je njihov odnos – u kojem je uvijek napeto i iskri – unaprijed definiran funkcijama koje ispunjavaju: pojednostavljeno rečeno, pisac napiše i objavi roman, zbirku priča ili pjesama, a kritičar to pročita, analizira i ocijenjen kao loše, osrednje ili dobro štivo. Nakon toga mogu se dogo-

Pisac i kritičar mogu biti u trajnom miru, mogu biti i u trajnom ratu, ali najčešće su naizmjenice u prijateljskoj razmjeni mišljenja pa u razmjeni udaraca

dit i dvije stvari: ako pisac prihvati ono što je kritičar naveo kao dobre i ono što je ocijenio kao loše strane njegove knjige, ili prihvati bar dio tih primjedaba, može mu to biti korisna, iako neugodna, pa i mučna škola, ali pisac može zaključiti i to da kritičar nije shvatio njegovu knjigu, da je nekompetentan ili čak zlonamjeran, pa onda sve to može otići u neke pogrešne rukavce. Ako objavljena knjiga ima zanatskih, jezičnih i stilskih, kompozicijskih ili bilo kojih drugih manjkavosti, kritičar joj ne može pomoći da postane bolja nego što jest jer dolazi *post festum*; on može samo konstatirati slabosti i mora ih uključiti u konačnu ocjenu djela. U tom lancu od pisanja do objave knjige puno je važniji odnos pisca i urednika jer dobar urednik kakav je nekad bio Zlatko Crnković ili danas Josip Pandurić, Kruno Lokotar, Ivan Sršen – da spomenem samo neke – može od rukopisa sumnjive kvalitete, ali u kojemu prepoznata potencijal, napraviti jako dobru pitu.

R Uređivali ste knjige i pisali predgovore glasovitim hrvatskim književnicima i novinarima, od Ante Kovačića, Ranka Marinkovića, Veselka Tenžere, Pavla Pavličića... Pamтите li koju anegdotu, začkoljicu, zanimljivost?

– Dodao bih da sam sa zadovoljstvom radio još neke izbore (Ivan Kušan), pisao predgovore i pogovore (Stjepan Čuić), pogotovo jer bih uspio

iskamčiti relativno pristojan vremenski kredit pa nisam osjećao onaj pritisak kojem je čovjek izložen u pogonu dnevnih novina, gdje sve mora biti gotovo u točno određenu minutu (makar i ne bilo gotovo). Na molbu Ive Klarića, kulturnog atašea u našem veleposlanstvu u Madridu na razmeđu stoljeća, napisao sam i predgovor za španjolski prijevod Marinkovićeve zbirke novela *Ruke (Manos)*. Novele su preveli Milivoj Telečan i Karlo Budor, a Klarićevom zaslugom djelo su zajednički objavili *Oikos-Tau* iz Barcelone i zagrebačka *Školska knjiga* 1999. godine – kao uopće prvu knjigu jednog hrvatskog pisca na španjolskom jeziku. Vrlo mi je zanimljiv i uzbudljiv rad bio na uređivanju dotad neobjavljena romana Đure Vilovića *Picukare*, čiji mi je rukopis na uvid dala jedna od piščevih nasljednica, inače moja dobra prijateljica. Razgovarao sam s Boškom Zatezalom i zamolio ga da knjigu tiska u svojoj nakladničkoj kući VBZ, što je on prihvatio. Sjećam se da je nakon izlaska romana bilo po novinama i portalima dosta neprimjerenih, vrlo grubih reakcija.

U tim povremenim istraživačkim izletima nekako sam se najduže zadržao u projektu *Izabrana djela Jože Horvata* koji je pokrenuo Stipan Medak u svojoj nakladničkoj kući „Neretva“. Na suradnju me pozvala kolegica Đurđa Mačković, urednica projekta, inače novinarka redakcije kulture Radija Zagreb; dogovorili smo se da obavim lekturu i korekturu uvrštenih knjiga, ali sam radio i neke složenije poslove. Tako sam za knjigu koju smo naslovlili *Negdje nad nama bdiju ipak zvijezde* izabrao nekolicinu zanimljivih tekstova iz Horvatova novelističkog, dramskog i publicističkog stvaralaštva koji dotad nikad nisu bili uvršteni u knjige, nego su bili razasuti po časopisima, ostali u rukopisu ili u novinama, praktički – potonuli u zaborav. Za taj sam svezak napisao i pogovor *Gdje prestaje zbilja, a gdje počinje fantazija? S njegovom autobiografskom knjigom Svjedok prolaznosti* urednica je imala dosta problema: Horvat ju je pisao dvije godine, ali kako je već bio u devedesetoj, a pojavila se i Parkinsonova bolest, odlučili su je dovršiti u obliku intervjua i uz pomoć njegove supruge Renate. Nakon svega i mene je čekalo dosta redaktorskog posla, ali je knjiga, zahvaljujući najviše trudu i upornosti Đurđe Mačković, ipak dovršena i objavljena 2005. godine.

Prije nego što sam počeo surađivati na projektu *Izabranih djela* pročitao sam dobar dio Horvatova književnog opusa, a i pisao sam o nekim njegovim novijim knjigama, ali o njegovu životu znao sam malo, tek ono što se objavljivalo u novinama i što se moglo naći u njegovim knjigama. O poje-

dinim detaljima pitao sam kolegicu Đurđu, koja je s Horvatovima prijateljela otprije, a i sâm sam ga sve bolje upoznavao na radnim dogovorima u njegovoj kući na Medveščaku 54 ili na sastancima u stanu urednice. Malo je reći da sam bio fasciniran njime: jednostavan, bistar, duhovit i pun humora, vedar, ponekad satiričan, istodobno čovjek kojemu su u svijesti neke mutne osobne krivnje i sjećanje na tolike tragične trenutke. Njegova sudbina činila mi se kadšto toliko nevjerojatnom i nestvarnom, kao da je u životu stotinu puta umro i stotinu se puta vraćao u život.

Kad smo pripremali pretisak njegova prvog romana, *Sedmi be* (1939.), koji je policija bila odmah zabranila, Horvat mi je ispričao neke zanimljive detalje vezane za taj događaj, koje sam iskoristio u pogovoru *Socijalna literatura i individualni talent* što sam ga pisao za taj svezak. Pretisak je predstavljen 2004. godine u piščevoj kući za njegov 89. rođendan, a Horvat je okupljenim novinarima i fotoreporterima ispričao zašto dugo poslije rata nije dopuštao ponovno tiskanje tog romana. Rekao je kako se bojavao da će odgojno loše djelovati na mladež! I tek kad su ga uvjerali da su sadašnje generacije srednjoškolaca gore nego što je bila njegova, popustio je i 1978. odobrio zagrebačkoj „Mladosti“ da objavi drugo izdanje. Premda sam za tu priču znao, ponovno sam se s prisutnim kolegama nasmijao osjećajući s kakvom lakoćom pisac zbilju života pretvara u duhovitu priču.

R Da, teško je procijeniti dolaze li gori naraštaji, ali bez čitanja knjiga teško će izgraditi kuću svojih svjetova. Koji vas kriteriji, osim kvalitete književnoga djela, vode prilikom odabira u mnoštvu knjiga, kako odabirati knjigu s obzirom na dvotjednik ili mjesečnik, što posao književnoga kritičara još otežava?

– Želio bih prvo kazati nešto o tome zašto pišem samo o suvremenoj hrvatskoj prozi. Kad sam počeo objavljivati – bilo je to potkraj šezdesetih godina prošlog stoljeća, najprije u *Studentskom listu*, a potom u *Tjednom listu omladine* (TLO) – pisao sam o zbirkama pjesama, ali taj porod od tmine, na svu sreću, potrajao je kratko; „prebacio“ sam se na prozu jer su dečki s kojima sam se tada susretao, a s nekima i družio, uglavnom pisali priče: Pavao Pavličić, Stjepan Čuić, Irfan Horozović, Dubravko Jelačić Bužimski, Bože V. Žigo, Stjepan Tomaš, Drago Kekanović, Veljko Barbieri te još neki koji su ubrzo nestali s književne scene. Gorana Tribusona osobno sam upoznao tek kasnije. Dakle, već u studentskim danima okupilo se društvo

Nada Žiljak: *Cvijet na cvijetu povjetarac*, 2022.

Nada Žiljak rođena je u Zagrebu 1944. u slikarskoj obitelji Kinert. Završila je likovnu akademiju u Zagrebu 1967. Radi u mnogim tehnikama: ulje na platnu, akrilik, akvarel, pasteli, suha igla, bakropis i linorez, a u slikarstvo je uvela dualnu sliku pod nazivom InfraredART – dvije nezavisne slike za vizualni i infracrveni spektar. Njezini radovi prikazani su na osamdesetak samostalnih izložbi u zemlji i inozemstvu (Budimpešta, Kairo, Graz, Kijev, Pečuh, Pieštany, Bratislava, Pariz, London, Kuala Lumpur, Taipei, Asbach, Bihać, Sarajevo, Pittsburgh) i objavljeni u sedam monografija iz pera Đure Vandure, Branke Hlevnjak i Dore Kinert Bučan. Kritike, ogledi i studije o njezinu slikarstvu sakupljeni su na mrežnoj stranici: <https://www.gallery-hr.com/nadaziljak.htm>.

Pavao Pavličić

Primorac me primorao

Kad su iz uredništva *Republike* zatražili od mene da napišem nešto o Strahimiru Primorcu, glatko sam pristao. A imao sam za to i jake razloge: poznajem čovjeka više od pedeset godina, pažljivo sam pratio njegov rad i imam o tom radu povoljno mišljenje, a znam dobro da je riječ o pristojnu i razumnu čovjeku, koji neće krivo shvatiti ni pohvale ni pokude koje izreknem. Ali onda, kad sam sjeo za stol, odjednom sam shvatio da sam se prenaglio i da se sada nalazim u neobranu grožđu: mislio sam da će mi biti lako pisati o Primorcu, a sad ispada da mi je to iznimno teško.

A teško mi je zbog toga što Strahimir Primorac za mene nije književna činjenica, nego prije svega životna. Ja sam s njim povezan na više načina i na više razina, dijelim s njim mnoge uspomene, pa mi je zato teško govoriti o njemu isključivo kao o osobi koja je nešto uradila u književnosti, a čitatelje časopisa to, dakako, jedino i zanima. Zato molim da mi se oprostite što ću ovdje ponešto kazati o onome što o Primorcu mislim i osjećam, te što ću govoriti o njemu i sa stanovišta tzv. biografske metode, koja je u doba naše mladosti – zahvaljujući profesoru Hergešiću – još bila i te kako živa.

Primorca sam, dakle, upoznao u drugoj polovici šezdesetih godina, i to ne preko tekstova što smo ih obojica pisali – kao što sam upoznao većinu pripadnika svoje generacije – nego smo se najprije zblížili osobno, preko nekih Vukovaraca koje je Strahimir otprije poznao, a tek smo tada priznali jedan drugome svoje literarne sklonosti. Pokazalo se tako da on želi postati kritičar, a ja da želim biti prozaik. I tada mi se – nad prvim njegovim kritikama koje su mi došle u ruke – postavilo pitanje koje mi se učinilo ključno. Upitao sam se, naime, može li dobar čovjek biti dobar književni kritičar. Danas to pitanje zvuči možda i prilično neumjesno, jer važno je kakav je tekst, a ne kakav je čovjek koji iza njega stoji, ali u ono vrijeme, to se pitanje činilo ključno, i to ne samo meni.

Teško je objasniti zašto je tako bilo, ali ja ću to ipak pokušati učiniti u nekoliko kratkih crta. Prvo i prvo, književnost je u ono doba bila društveno važnija nego što je danas. Država je još uvijek o njoj vodila računa, među ostalim i zato što se pribojavala negativnoga utjecaja književnosti na

narodne mase, a priželjkivala je utjecaj koji bi sama nadzirala. Nije se ona baš izravno u sve upletala, ali se njezina sjena ipak nazirala iza svekolike književne djelatnosti, ako ni zbog čega drugoga, onda zato što je država davala novac za knjige i časopise. A u toj situaciji bilo je važno da se zna tko taj novac zaslužuje, a tko ne zaslužuje, koje se knjige smiju, a koje ne smiju pripustiti na Olimp, pa makar kriterij pri tome bio i posve estetski: nekog je reda moralo biti.

A u toj situaciji opet bila je važna uloga onoga tko odvaja žito od kukolja, tko – poput nekoga skretničara – usmjerava knjige u vječnost ili u ropotarnicu povijesti. Taj posao pak, osim što nije lagan, traži i stanovite moralne osobine koje nema svatko. Kao što ne može svatko biti kardiokirurg i rasijecati ljudska srca za njihovo dobro, kao što ne može svatko kupati i brijati mrtvace, tako ne može svatko biti ni književni kritičar. Jer, taj posao neizbježno iziskuje da se ponešto pokudi, da se za ponekoga književnika ustvrdi kako uopće nije pisac, nego diletant, da se poneki autor razobličiti kao šarlatan. Sve to, dakako, uz pretpostavku da kritičar piše čista srca i u najboljoj namjeri, pa da je u tom smislu njegov rad koristan za hrvatsku književnost i književnost uopće. Ali, dakako, gledan izvana, taj rad često izgleda kao zloća, kao namjerno sprdanje s autorom, kao želja da se netko nezasluženo izvrgne ruglu samo zato što ljudi takve stvari vole. A uvijek postoji još i pitanje mjere: kojega pisca treba ošiniti jače, kojega blaže, a kojemu samo priprijetiti prstom.

Sad, kad sam to iznio, čitatelj valjda već sluti zašto mi se baš u povodu Strahimira Primorca postavilo pitanje može li dobar čovjek biti dobar književni kritičar. Jer, za njega sam ja dobro znao da nema u sebi nimalo zloće (koja je, inače, katkada potrebna), da navija za svaki tekst koji čita i da je u stanju zamisliti kako se osjeća autor kojega netko nemilo odere u novinama, pa makar to bio *Studentski list*, koji je nama tada bio jedino dostupan. Nisam do tada bio vidio ni jednu Primorčevu negativnu kritiku, a sumnjao sam da takva i postoji, pa sam se pitao što će dalje biti s njim, jer sam znao da neće moći s tom svojom blagošću tjerati u beskraj.

A onda sam razabrao da ta blagost proizlazi iz njegove osobe, pa da zato upravo ona može postati nekakav Primorčev zaštitni znak i izvor njegove originalnosti. Evo o čemu govorim. Bio je običaj kod svih prijašnjih književnih generacija da mlađi moraju rušiti one ispred sebe, te se vjerovalo da će tek tako izoštriti kriterije i ocrtati vlastiti profil. A mi koji smo tada

Nives Tomašević

Strahimir Primorac i krivulja spajanja ostvarena *Linijom razdvajanja* (riječ urednice)

Da postoje tekstovi koji spajaju i ne zastarijevaju, svjedoči knjiga *Linija razdvajanja. Hrvatska proza o ratu i njegovim posljedicama 1990-2010.* (Naklada Ljevak, 2012.) Strahimira Primorca koja me u ovome trenutku spaja s vama, čitateljima, a posredstvom ljubaznoga poziva Julijane Matanović, urednice uglednoga časopisa *Republika*. Kao što to obično biva, svoju sam knjigu nekome posudila i nije mi vraćena. Srećom, postoje knjižnice koje su naša najveća i informacijski najorganiziranija spremišta knjiga. Iako urednica knjige, promociji nisam mogla nazočiti zbog iznenadnog smrtnog slučaja u obitelji, ali je predstavljanje *Linije razdvajanja* zapamćeno po prepunoj dvorani DHK-a i sjajnim govorima autora te recenzenata akademika Pavla Pavličića i prof. dr. sc. Vinka Brešića.

Već tada, u godini objavljivanja i predstavljanja knjige *Linija razdvajanja*, bilo je jasno kako je riječ o iznimno važnom svjedočanstvu vremena kojim je autor nagradio ne samo čitatelje nego i nakladnika koji je ne manje važan u postupku objavljivanja ovako vrijednog kulturološkog teksta.

Nakladnička djelatnost presudna je za obrazovanje i kulturu lokalnih zajednica i globalnog društva u cjelini. Kao djelatnost koja organizira proces objavljivanja djela, nakladništvo ima dvije dimenzije: financiranje objavljivanja te distribuciju knjiga – od pripreme rukopisa do prodaje. Uz ove dvije temeljne dimenzije, nakladnik ima i treću – dimenziju oblikovanja kolektivnog pamćenja formaliziranog u objavljenim djelima. Kao i sve druge gospodarske grane, nakladništvo, i s njim povezano tiskarstvo, proizvodnjom knjiga ostvaruje svoj osnovni gospodarski cilj, a to je profit. Nakladnik se bavi i kulturnim, duhovnim dobrima, jer mu je zadaća stjecanje, uređivanje, oblikovanje i distribuiranje sadržaja poput informacija, znanja, ideja. Nakladništvo je istodobno i informacijska djelatnost, intelektualni doprinos zajednici, jedan je od sektora kreativne industrije te pokretač razvoja tehnologija.

Za razliku od drugih djelatnosti, nakladništvo ne podrazumijeva samo proizvodnju nakladničkih proizvoda, nego sadržava i važnu kulturnu ulogu koja je suodgovorna za kulturni identitet zajednice, arhiviranje kulturnog pamćenje te izgradnju dugoročnih kulturnih tekovina. Višestruka uloga nakladničkog djelovanja objedinjuje nakladničku poslovnu i nakladničku kulturološku funkciju, a posebno se očituje u domeni nakladničkog arhiviranja. Nakladnici, naime, svojim nakladničkim proizvodima izgrađuju arhive kulturnih razdoblja i cijelih epoha. Svaki nakladnički proizvod govori o događajima i spoznajama određenog kulturnog razdoblja te se može promatrati kao dio buduće arhivske građe lokalne i kulturne zajednice. Nakladnički proizvod – knjiga, osnovno je sredstvo u njegovanju jezičnoga kapitala određenog kulturnog identiteta, a time i kulturne raznolikosti na globalnoj razini. Nakladnik ne smije zanemariti svoju ulogu njegovatelja kulturne vrijednosti – bilo kao proizvođač novoostvarene vrijednosti (nove kulturološki vrijedne knjige na tržištu), bilo kao onaj koji proizvodnjom ponovljenih naslova omogućuje kulturni kontinuitet i čuva kulturni identitet.

Svaka knjiga, bila književno djelo ili ne, u sebi nužno sadržava dimenziju dokumentarnosti. Ona će određenoj strukturi čitalaca svjedočiti o sociološkim odlikama doba u kojem je nastala, ali i estetičkoj vizuri (pisca, kanona, žanra...), svjetonazoru, navikama, običajima, tehničko-tehnološkoj razvijenosti ljudske zajednice itd. Knjiga, dakle neizbježno, već po svojoj prvoj i osnovnoj nakani, a to je nakana bilježenja, posjeduje dokumentarističku funkciju. Također je poznato kako su se svi režimi dokumentarističkom funkcijom knjige koristili ne samo u promidžbene svrhe nego i u svrhu „podizanja spomenika“ cijelom režimu i određenim pojedincima. Uz ovih nekoliko funkcija, neizostavna funkcija knjige je i obrazovna, odnosno odgojna. Ono što je knjigu izdvojilo i učinilo jedinstvenom u odnosu na većinu medija upravo je njezina multifunkcionalnost. Sposobnost knjige da u sebi objedinjuje više dimenzija i različitih uloga učinilo ju je medijem koji svojom uporabom ostvaruje više namjena.

Strahimir Primorac vrsni je književni kritičar, novinar iza kojega stoji više stotina prikaza, raznih članaka o suvremenoj hrvatskoj prozi, kritika i enciklopedijskih natuknica. Uz navedeno, Strahimir je Primorac pisac predgovora/pogovora za knjige hrvatskih pisaca, autor je knjige *Prozor u prozu* te urednik desetak knjiga suvremenih hrvatskih prozaika. Kada je nakon dvadesetogodišnjeg kritičarskog praćenja suvremene hrvatske pro-

Josip Mlakić

Strahimir Primorac i njegovo veselje

U svojoj zbirci eseja *Abecede*, talijanski pisac Claudio Magris, jedan od najvažnijih pisaca i književnih esejista današnjice, govori među ostalim i o književnim kritičarima, koje on zapravo smatra nekom vrstom posvećenih čitatelja. Pročitane knjige, tvrdi Magris, određuju nas u mnogo većoj mjeri nego što mislimo, što se pogotovo odnosi na ljude koji žive od knjige, a tu se prvenstveno misli na pisce i književne kritičare. „Neki Borgesov junak koji crta krajolike shvaća da je, na kraju krajeva, nacrtao svoje lice, a isto se događa onome tko govori o knjigama“, piše Magris. U istom tekstu Magris još jednom spominje Borgesa u sličnom kontekstu: „Borges je jednom rekao da prepušta drugima da se diče knjigama koje su napisali, dok njemu služe na čast knjige koje je pročitao.“

Ove dvije rečenice koje naizgled govore o istom zapravo su u oštroj koliziji. Prema njima, ako odemo u krajnost, možemo napraviti svojevrsnu klasifikaciju književnih kritičara u dvije kategorije. Književni kritičar koji pišući o tuđim knjigama „crta vlastito lice“ je prilično točan opis onih egocentričnih književnih kritičara, što je, naravno, dopušteno, i često vrlo zanimljivo i živopisno, ali tu neminovno u drugi plan pada knjiga o kojoj je riječ, koja bi morala biti u prvom planu. O „crtaćima vlastitog lica“ govori i Amos Oz u svojoj autopoetičkoj knjizi *Što čini jabuku?* koju supotpisuje sa svojom urednicom Širom Hadad. On o ovoj vrsti književne kritike piše s gorčinom, što pomalo podsjeća na Miroslava Krležu, koji je jednom, govoreći o negativnim književnim kritikama, zapisao kako „žalosnije sudbine jedna književna kritika ne može doživjeti nego kad je književno djelo nadživi“. „Razumijem kritiku“, kaže Oz, „i ja sam napisao nekoliko takvih tekstova o knjigama. Ali, knjiga koja se meni ne sviđa, nema sile na ovom svijetu koja me može natjerati da pišem o njoj. Čemu? Zar bih trebao upozoravati javnost da ne kupuje u toj trgovini jer tamo hrana nije svježja? Pa, radi se samo o jednoj knjizi! Još se nitko nije razbolio zato što je pročitao osrednju ili lošu knjigu. (...) Zapravo, pored svih užasnih i čudovišnih stvari koje ljudi čine svakog dana na ovome svijetu – ubijaju, siluju, muče, potlačuju, ponižavaju, varaju – pisanje knjige tako je bezazleno. (...) Napisao si

lošu knjigu? Pa, dobro, i što onda? Neka kritičar lijepo napiše, ovo je jedna loša knjiga, i neka lijepo objasni zašto nije dobra. No, ti porivi za nasiljem i pogledom koji ubija, poriv da u književnoj kritici smlavimo tog pisca, popišamo se na njegovu knjigu, čini mi se da neki književni kritičari to dovlače sa sobom iz nekih zakutaka svog privatnog života.“

Sada dolazimo do druge vrste književnih kritičara, među koje nesumnjivo pripada i Strahimir Primorac, a radi se o ljudima koje na najbolji način opisuje ova druga Magrisova misao u kojoj se poziva na Borgesa, o onima kojima „služe na čast knjige koje su pročitali“. Nikada nisam pročitao književnu kritiku Strahimira Primorca, a pratim njegove tekstove duži niz godina, u kojoj je pa i najmanjom sitnicom omalovažavao neku knjigu, bez obzira na to radi li se o uvjetno rečeno „pozitivnoj“ ili „negativnoj kritici“. Primorac piše o knjigama gotovo na isti način kako to predlaže Amos Oz u svom autopoetičkom tekstu: „Neka kritičar lijepo napiše, ovo je jedna loša knjiga, i neka lijepo objasni zašto nije dobra.“

Ovdje možemo govoriti, kada je riječ o ovim dvjema kategorijama kritičara, i o pristupu knjizi. U Primorčevu slučaju možemo govoriti čak i o nekom gotovo sakralnom odnosu prema knjizi. Prije desetak godina, kada je proslavljao četrdesetu obljetnicu svog književnog rada, Primorac je o knjizi razgovarao s prerano preminulim književnim kritičarom Božidarom Alajbegovićem, s kojim je dijelio gotovo identičan odnos prema književnosti. Na Alajbegovićevo pitanje što je „dobra književna kritika“, Primorac odgovara: „... kad govorimo o ovom poslu, i lijepom i nezahvalnom u isto vrijeme, mislim da je bitno da kritičar stekne povjerenje publike kojoj se obraća; zapravo i nema veće nagrade od spoznaje da vam čitatelj vjeruje. A da bi se steklo takvo povjerenje, valja ispuniti neke preduvjeta. Uz kontinuirano praćenje tekuće produkcije, koje podrazumijeva stručnost i senzibilnost za ono čime se bavite, osobito važnim držim kritičarov moralan, pošten odnos prema čitatelju, prema autoru i prema njegovu ostvarenju (a onda je to istodobno i pošten odnos prema samome sebi).“

Tvrdim, a vjerujem da bi se sa mnom složilo devedeset posto pisaca o čijim je knjigama Primorac pisao, da je svaka riječ koju je Primorac izgovorio u ovom intervjuu točna. Također je naveo kako književni kritičar prilikom pisanja teksta mora zaboraviti sve izvanknjiževne faktore, političke ili ideološke simpatije, poetičku i generacijsku bliskost, i cijeli niz drugih faktora, koje su na skućenoj književnoj sceni, kakva je ona hrvatska, često određujući.

Drago Glamuzina

Kritičar koji vjeruje u književnost

Strahimira Primorca čitam desetljećima, ali upoznao sam ga tek prije nekoliko godina, otkada zajedno radimo u žiriju VBZ-ove nagrade za najbolji neobjavljeni roman godine. A tu mi se potvrdilo ono što sam odavno slutio čitajući njegove kritike. Riječ je o gospodinu kojemu je do književnosti stalo i koji tekstu pristupa ozbiljno i studiozno, ne odrađuje svoje zadatke, nego doista pokušava proniknuti u gradbene mehanizme i strukturu knjige o kojoj piše. Pritom ima razumijevanja za poziciju svakog autora i kontekst u kojem je knjiga nastala, nije isključiv i ne nameće svoja gledišta o književnosti, nego pokušava tekst sagledati iz perspektive iz koje je i napisan. A sve je to moguće jer još uvijek vjeruje u misiju i moć književnosti da objasni i osmisli svijet u kojem živimo. Jednako kao što vjeruje da je i kritika te književnosti važna, da je potrebno u sve veći i kaotičniji korpus tekstova kojima nas izdavači zasipaju unositi red, da se bez stratificiranja književne scene sve gubi u kaosu u kojem se ni čitatelji ni struka više ne mogu snaći.

Uglavnom, u žiriju u kojem zajedno radimo, suočeni smo svake godine sa sto do sto pedeset tekstova. Kako bismo izašli na kraj s njima, dogovorili smo se da svaki član žirija u prvoj rundi pročita dvadeset pet do trideset rukopisa te da propusti u drugi krug sve tekstove koji ga nečim zaintrigiraju, za koje misli kako je vrijedno da ih pročitaju i drugi članovi žirija. Pa onda netko izdvoji dva, a netko, koga zapadne bolji paket tekstova, i pet-šest. Tako se stvori korpus od dvadesetak tekstova koje u drugom krugu čitaju svi članovi žirija i među njima izaberu dvanaest polufinalista. Zatim ide još jedno, pomnije čitanje izabranih tekstova i izbor šest finalista te na kraju odabir pobjednika. Svi članovi žirija tom poslu pristupaju odgovorno – ipak je riječ o jednoj od naših najvažnijih nagrada i treba odlučiti zašto ovom, a ne onom tekstu dati sto tisuća kuna, a uz to ide i objava knjige, velika pozornost medija i prijevod na nekoliko jezika – ali Strahimir me svojom predanošću našem zadatku fascinirao već pri prvom sastanku. Dok su ostali članovi na sastanak žirija došli sa svojim poretkom tekstova i bodovima te nekoliko pribilježeni natuknica o najboljim romanima, Strahimir je pod rukom donio veliku bilježnicu, a u njoj su bile opširne bilješke o

svim knjigama koje je pročitao. Golem je posao već i samo pročitati sve tekstove, a kamoli još o svima nešto i napisati, ali Primorac to čini sve ove godine koliko smo zajedno u VBZ-ovu žiriju. I ne smeta mu što to drugi ne rade. Te se bilješke ne svode samo na opis, procjenu i pokušaj rangiranja dobivenih tekstova, nego je u njima i puno sugestija za izdavače (ovaj roman nije za nagradu, ali uz dobrog urednika i suradnju autora moglo bi se dobiti tekst koji vrijedi objaviti; ili, riječ je o žanrovskom tekstu koji zapravo ne konkurira za nagradu, ali takvih je romana kod nas malo, a mislim da bi imao svoju publiku, itd.). Iz svega toga opet se vidi ne samo briga za svaki tekst nego i njegovo temeljno uvjerenje da književnost i sav posao oko nje imaju smisla, koliko god mnogi tvrdili da njezino vrijeme u srazu s modernim medijima neumitno prolazi.

Kad žiriramo, Primorac uvijek argumentirano brani svoj izbor, ali pritom je spreman i saslušati tuđe primjedbe. I razmisliti o njima. Što, vjerujte mi, nije baš tako samorazumljiva činjenica. Ali to valjda ide iz toga kakav je tko čovjek. Prije nekoliko godina, jedan ga je muškarac iz susjedne države u garaži Kaptol centra molio 100 kuna za benzin, jer je ostao bez goriva i htio bi doći bar do autoceste gdje će se nekako snaći. I Strajo mu je dao novce, a kad smo sjeli u restoran u kojem smo žirirali, to je i ispričao. Ja sam mu tad rekao da je isti tip nekoliko minuta poslije to isto pitao i mene, a da stvar bude bolja, istu mi je priču pokušao prodati i mjesec dana prije na parkiralištu jednog drugog centra. Strahimiru nije bilo krivo što je ostao bez novca. Bolje da je on ostao bez novca nego da je čovjek zaglavio u stranoj zemlji, a i to je bilo moguće, bez obzira na to koliko postotak bio mali, da čovjek nije prevarant, nego je stvarno u nevolji.

Strahimir Primorac jedan je od samo nekoliko književnih kritičara koji našu književnu produkciju sustavno prate već desetljećima. Radi to posvećeno i pomno, i pritom je vrlo samozatajan, ne gura nikad svoju kritičarsku osobnost u prvi plan, ali bez takvih ljudi ova bi književnost bila u znatno lošijem stanju nego što jest.

FANTASTIČARI 50 GODINA POSILIJE

Stjepan Čuić
Generacijski spektar

Naslovnu priču *Staljinova slika* prvotno sam objavio u *Poletu*, raskošnoj u grafičkome i sadržajnom smislu reviji, koju je dizajnirao Mihajlo Arsovski. Čak je, a to mi je rekao glavni urednik *Poleta* Darko Stuparić, inzistirao na posebnome papiru i posebnoj boji za moju priču. Izgledalo je kao umetak. Kao da je priča dobila dodatnu vrijednost. Tad sam prvi put nekako razumio da i dizajn pojačava značenje priče.

U ediciji „Suvremeni hrvatski pisci“, koju je uređivao Veselko Tenžera, izašla je moja knjiga kao prva u nizu. Ja sam htio naslov *Jelenine noćne košulje*, ali mi je Pavličić, koga smo svi mi iz generacije držali mentorom, rekao: „Bato, znam da ste ti i Irfan nabrijani, ali predlažem ti da staviš na cijelu knjigu *Staljinovu sliku*, jer taj naslov uključuje svu potku ostalih tvojih priča.“ Poslušao sam Pavličića i odustao od „Jelene“. Knjiga je, dakle, izašla, premda sam se dvoumio dva mjeseca hoću li uopće predati rukopis. Nisam bio siguran jesam li ja baš taj u tim godinama da se sad gledam u izlozima zagrebačkih knjižara.

Onda me Veselko Tenžera nazvao i rekao ako mu ne predam konačnu redakтуру, tj. superreviziju, on će u tiskaru poslati sve s greškama. Onda sam mu predao. Kad je knjiga izašla, Jozo Laušić napisao je u *Republici* panegirik. To je za mene bilo iznenađenje, da stariji kolega, već priznati klasik, a koga nisam uopće poznavao, prihvati tako mladog pisca. Onda je Visković razglasio na sva zvona da je to „genijalna“ knjiga te da više ne trebam ni pisati. *Vjesnik* je imao rubriku „Knjiga tjedna“ i mjesecima je moja knjiga bila jedna od najčitanijih. Onda je došla nagrada „Sedam sekretara SKOJ-a“. Predsjednik žirija bio je Ivan Kušan. I ja sam dobio nagradu. Kako je tada „Hrvatsko proljeće“ bilo nekako pri kraju, a ja sam bio u

Stjepan Tomaš

Priča o *Svetom bunaru*

Davne 1971. godine anonimni profesor hrvatskog jezika, tek zaposlen u belomanastirskom Srednjoškolskom centru, šalje na književni natječaj „A. B. Šimić“, tadašnjeg Centra za kulturu Narodnog sveučilišta Grada Zagreba, svoju dulju novelu (cca 80 – 90 kartica) *Anno Domini MCMLXVII*. Nekoliko knjiga predloženo je potom za tiskanje, ali ne i njegova proza. U provinciji (ma što to značilo) piše svoj omladinski roman *Građani u prvom koljenu* koji će poslije dobiti prvu nagradu na anonimnom natječaju beogradske „Književne reči“ i biti objavljen, ćirilicom, u biblioteci Pegaz Književne omladine Srbije. Naglašava, ne bez razloga, anonimnost natječaja. Jer nije jednako javiti se iz baranjske provincije u Beograd, pod šifrom, da bi ona bila tek naknadno otključana, ili se javiti na natječaj nekog uglednog hrvatskog nakladnika na koji se pisci također javljaju pod širom, ali uz nju istodobno moraju priložiti i kuvertu s imenom i prezimenom, ključ šifre. Zna se zašto.

Piše Tomaš u svom kutu, nikome na putu (ovo „nikome na putu“ kratko će trajati), u jedinom kiosku baranjskog gradića, „Borbi“, nalazi uglavnom beogradsku štampu, rijetke su hrvatske novine, književnih i nema, pa proze šalje na natječaj u „Književnu reč“, glasilo Književne omladine Srbije. Kupuje i beogradske „Književne novine“, koje ga oduševljavaju brojnim književnim priložima. Javlja se na rijetke natječaje jer u Belom Manastiru ne može sresti ni književnika, a kamoli živog urednika, nakladnika s kojim bi popio kavu i ponudio mu svoj rukopis; ne poznaje ni urednika/urednicu u nedalekom osječkom Glasu Slavonije, o radiju i TV-u da se i ne govori.

Uskoro mu stiže pisamce iz Zagreba. Piše mu Bruno Popović, književni kritičar i esejist, predsjednik ocjenjivačkog Odbora spomenutog Fonda, i napominje da mu je žao što *Sveti bunar* nije nagrađen, članovi Povjerenstva su se kolebali, proza im se činila kao dio veće cjeline, ali ostavila je vrlo pozitivan dojam. I, na kraju: ako ima još nekoliko pripovijedaka, neka mu ih pošalje, on bi ih predložio Anti Stamaću i Milanu Miriću da ih objave u biblioteci „Razlog“.

Drago Kekanović

Pisati ili ne pisati

Dva fragmenta o Borgesu

„Nisam borhesovac“

Poslije bolnog i mučnog rastanka sa zanosnom muzom Eratom, kad me ona, kao mnoge prije mene, obljubila pa ostavila s tankom knjižicom stihova pod naslovom *Sujetlost šuma* (Osijek, 1965.), jedva sam smogao snage da iz lomače ugaraka i pepela naše strasne ljubavi povadim nesagorjele žižke i žeravice, da ih potpirim i razbuktam (kad sam se već zavjetovao da ću literaturi služiti do kraja života, i da se, makar u fragmentima – resetiram, što bi danas rekli) i iz soneta i versa, iz tog potopa, uskočim na široko i spasonosno, ali nesagledivo prozno polje, koje sam do tada gotovo s prezirom zaobilazio. Ne bez pomoći još zanosnije Melpomene, promuisketan, priznajem. Tako je nastala, iz tih ugaraka i žeravica, dakle, *Mehanika noći, spisi*, objavljena u zagrebačkom *Razlogu* 1971. Ubrzo me je tada vrlo ažurna (i dežurna) književna kritika, s dosta razloga, priznajem, takođe, svrstala u generacijski čopor *hrvatskih borhesovaca*. Kako sam do tada samog sebe više doživljavao kao Poetu („Znaš li pjesniče svoj dug“, često sam čuo da se dovikuje za mnom, i slično), Profeta, dakle, a ne kao ubogog Prozaika, tome nisam pridavao veliku pažnju. Međutim, podijelio sam 1975. s pjesnikom Rašom Livadom književnu nagradu lista *Mladost*, zvaničnog glasila Socijalističkog saveza omladine, za najbolja književna ostvarenja mladih autora. Ne znam čime se rukovodio ocjenjivački sud, odnosno žiri, ni kakvo mu je bilo obrazloženje da nagradi baš moju *Večeru na verandi* u izdanju nakladničke kuće Naprijed, ne pamtim njegov sastav, a ni plaketu nisam sačuvao; sve je, i puno više od toga, raznio vihor kasnijih zbivanja. Neka, kažem uvijek u sličnim prilikama, i nalazim stotinu opravdanja da prevladam osjećaj gubitka, a sada ne znam zašto mi je poziv urednice temata Julijane Matanović o pedesetogodišnjici svrstavanja u tor hrvatskih borhesovaca vratio u sjećanje više tragokomičnu nego traumatičnu zapravo situaciju.

O čemu se radi?

Dubravko Jelačić Bužimski

Borgesova djeca

„Soba je bila pravokutna, ogledalo je bilo pravokutno, stolica na kojoj je sjedio izgledala je kao pravokutnik, kojoj je usađen kvadrat sa vertikalnim nogama. Svjetlost je dolazila sa malene lampe obješene na ogledalo. Izgledala je poput gljivice. No svjetlosti je bilo dovoljno da vidi to proketo lice. Svoje lice. Mali razmak između njega i ogledala. Osjećao je kako mu se dah odbija od glatke čiste površine. Oči su probijale ogledalo, bušile sitne mozaike svjetlucavih zrnaca i udarale u zid na kojem je bilo pričvršćeno o svinutu kuku. Pogled se vraćao istim putem, prijeteći da razori zjene. Čelo i uši pokrivala je kosa šišana kao pravokutnik. Ogledalo, stara stolica i usamljeni mladić s licem nalik na legendarnog princa Valianta. Kao da je netko u tom pravokutnom prostoru slijepio dva udaljena vremena. Fiks ideja je bila rođena. Pomalo zlokobna koja ga je dugo mučila. Naprosto je zamrzio tijelo. Želio ga uništiti. Samoubojstvo? Ne, glupost, on voli život. Jedino što mrzi, to je tijelo. Sputava ga i čini bespomoćnim. Ne zna kako da vlada s njim. Mrzi njegovu slijepu pokornost svim pravilima koja ga čekaju već od ranog jutra kada se budi. Divi se imaginaciji. Osjeća njenu snagu koju ima nad ovom smjesom tekućine, masti, kostiju, mišića, organa i ligamenata. Želi postojanje a da to drugi ne znaju. Da luta prepunim ulicama neozlijeđen od tuđih pogleda. Da udari ili pomiluje, da uzme ili pokloni kad mu se prohtije, pomokri se s visine po onima koji nanose nepravdu i pljune na sve norme ljudskog života. I želi još nešto. Da tom nevidljivom tijelu pokloni i zakon ptica. Letjeti. Da to želi. Nevidljiv letjeti. Zato sjedi pred tim ogledalom svaku večer kao da je iza njegove površine željeni svijet u koji želi ući i usne mu se pomiču kao u nijemoj molitvi. Snagom nepokolebljive volje čezne da mu se ta želja ispuni.“

Ulomak je to jedne od mojih prvih priča koju nikad nisam objavio. Imao sam 19 godina, upisao Pravni fakultet, i tek na četvrtoj godini postao do kraja svjestan da se time neću nikad baviti. To se i dogodilo. Nakon diplome, koju sam mogao objesiti o klin, ni jedan jedini dan nisam radio u struci za koju sam se školovao. Vjerojatno sam podlegao naivnom uvjerenju o ljepoti advokatskog posla, ali na leđima sam osjećao samo težinu tih olov-

Goran Tribuson

Prva knjiga

Negdje 1998. gledao sam prijenos dodjele *Oscara*. To su inače glamurozne fešte koje mi idu na živce, ali ovaj put učinio sam iznimku. U jednom trenu rekli su kako je Roberto Benigni dobio i svog drugog *Oscara* za film *La vita e bella*. Izišao je na *stage* vidno uzbuđen i veseo, i zavapio na lošem engleskom: „Zašto mi niste kazali da ću dobiti dva? Za prvi sam potrošio sve svoje engleske riječi.“ I meni se događa kad netko zatraži da napišem neke stvari o „ranim danima“ da mi se jednostavno učini kako sam za to već odavno potrošio sve riječi. Stoga u društvu uporno prešućujem vlastitu mladost, jer mi znaju kazati: „Daj, nemoj s tim! To smo čitali u *Travi i korovu*“, ili u kojoj od knjiga tetralogije koju sam napisao, izjavivši da na tu temu stavljam točku.

Prije prve, napisao bih ponešto i o „nultoj knjizi“. Kad sam upisao Filozofski faks, na tadašnjoj jugoslavistici bilo nas je 160. Mislim da ih je bar oko 150 pisalo potajice neku jako važnu mladalačku knjigu, koja će imati petsto stranica, tvrde korice, ovitak u boji te pomalo uljepšanu fotku autora na zadnjoj stranici. Kako moji roditelji ne bi pomislili da sam zadnji među zadnjima, i sam sam počeo pisati. Da su svi uspjeli, Hrvatska bi dobila pravo more romana toka svijesti, drama apsurdna, filozofskih autobiografija, a o pjesmama raznih vrsta da se i ne govori. Prema službenim popisima dvaju profesionalnih društava, danas imamo oko sedamsto živih pisaca, što je količina koja bi sasvim fino mogla opsluživati čitateljstvo, recimo, jedne Poljske ili bar Nizozemske. Broj književnika je, čini se, bar što se tiče realnih potreba, znatno nadmašio broj kuhara, vodoinstalatera, frizera, o liječnicima i medicinskim sestrama da i ne govorimo.

Prvu sam priču objavio 1969. u splitskome *Vidiku* i kad me danas na ulici netko poprijeko pogleda, učini mi se kako ju je i on nekoć davno pročitao. U početku sam imao autorske snage za priče od pet ili čak šest stranica, da bih se poslije uspio dovinuti i do epskih formata od dvanaest stranica. Jedva sam čekao da napišem desetak pripovijedaka pa da se prijavim na kakav natječaj za mlade pisce i objavim knjigu. Tad bih postao, kako se to znalo kazati, „oknjiženi pisac“, što zvuči jednako idiotski kao

Veljko Barbieri

Posljednji tango hrvatskih borhesovaca

Nenadano, nakon promijenjenih društvenih i ideoloških, umjetničkih i estetskih proloma svjetla i tame, u Hrvatskoj na prijelomu 70-ih prošloga stoljeća, u kojima smo odrastali i pronalazili sami sebe u zatamnjenom ogledalu u kojem je bilo nemoguće razlučiti nostalgični san o obećavajućoj prošlosti i stvarnosti od nešto mračnije jave, naša generacija, kasnije nazvana hrvatskim fantastičarima ili borhesovcima, ugledala je samu sebe. Svoje generacijske suputnike u književnoj pustolovini, od Goldsteina, Pavličića, Tribusona, Žige, Horozovića, Čuića, Jelačića, Meršinjaka, pa i mene kao najmlađega. Većina naših prvih knjiga kratkih priča izišla je od 1970. do 1972. u izdanju tadašnjih centara za društvenu djelatnost omladine i književnih fondova, koji su tako pripomogli da se tiskanjem naših prvijenaca dogodi novi pomak u hrvatskoj književnosti. Pa ipak, među osobnim izborom literature, od E. A. Poea, E. T. A. Hoffmanna, naših Dragovića i Donadinija, ruskih avangardista i fantastičara, prebiranju po razbacanim „staklenim perlama“ Hermana Hessea i romanesknih „predaka“ ili apeninskih bajki Itala Calvina, generacija je svoj početni, ali i temeljni predznak otkrila u argentinskom književniku J. L. Borgesu.

Njegova je velika literatura, od najranijih dana pa sve do smrti 1986., bila osobno uperena u vlastiti odraz u golemoj sobi zatamnjenih zrcala. Kako je sam Borges od djetinjstva bio uvjeren da će svaki put kad pogleda svoj mutni odraz u zrcalu ugledati nekoga drugog, koji kroz nisku prethodnika i suvremenika žive u njemu, tako su i hrvatski „borhesovci“ u mijenama svojih osobnih postulata otkrivali vlastitu, srodnu književnu poetiku, nadahnuti tada već slijepim argentinskim pripovjedačem (koji je diktirao svoja posljednja djela majci i supruzi) i njegovim svijetom mitologika, istočnjačkih i ezoteričnih predaja i bajki. U njima su stilski pomno slagane rečenice svakoj ispisanoj riječi i pojmu, zbog brušene jasnoće, pridavale i novo značenje.

Takvo još nedoživljeno zrcaljenje i pretapanje jednog u drugo okupilo je generaciju, koja je iako s vremenom raščlanjena u razne žanrove i osobne

Velimir Visković

Moji borhesovci i ja

Vrlo često se u tekstovima i razgovorima o hrvatskoj književnosti druge polovice 20. stoljeća spominje generacija „mlade proze“ / fantastičara / borhesovaca, a mene se pritom naziva generacijskim kritičarem. Ne bježim od takve determinacije, jer pisao sam kritike i eseje o knjigama gotovo svih prozaika koji su na književnu scenu stupili sedamdesetih godina prošlog stoljeća, zagovarao sam i obrazlagao njihove autorske poetike, pa i zajedničke poetičke preferencije. Vodio pritom brojne polemike s njihovim književnim protivnicima. Naposljetku, objavio sam 1983. i knjigu eseja i kritika *Mlada proza* o pripadnicima tog naraštaja/skupine.

Nastupao sam s njima na brojnim tribinama, ne samo u Zagrebu nego diljem Jugoslavije. Ta putovanja u druge gradove bila su i prigoda za druženja, ispovijedanja o osobnim interesima i o književnim preferencijama. Ipak, nikad nismo postali književni klan čiji bi se članovi uzajamno pomagali i karijerno protežirali. Uvijek smo bili prije skup pojedinaca nego homogena organizirana grupa.

Koliko znam, knjiga *Mlada proza* dospjela je i na popis referentne literature za ispit iz suvremene hrvatske književnosti, a danas očito već pripada „muzeju književne povijesti“.

Bavio sam se u svojoj karijeri svime i svačime, ali mlada proza i Krleža su u svijesti većine javnosti tematska područja koja se vezuju za moje ime.

Borhesovci i njihova recepcija

Kako je sve započelo?

Kako sam ja rođen 1951. i nešto sam mlađi od većine borhesovaca, u cijelu priču ulazim nešto kasnije, nakon što su oni već objavili svoje prve knjige (većina je debitirala 1972. godine u ediciji Centra za društvenu djelatnost omladine SSOH). Susretao sam ih u auli i po hodnicima Filozofskog fakulteta, za mene su oni bili „gospoda pisci“, iako sam već i sam počeo objavljivati književnopovijesne eseje u časopisima. Sjećam se kako sam jednom radoznalo slušao živahnu raspravu Stipe Čuića i tada već poznatog novinara

Starta Maroja Mihovilovića na klupi u auli Filozofskog, ne usuđujući se i sam uključiti, iako su govorili i o temama o kojima sam i ja ponešto znao i gorio sam od želje da se uključim. Šutio sam, dakako, iz strahopoštovanja prema starijim i poznatijim kolegama.

Pavla Pavličića viđao sam na hodnicima Filozofskog fakulteta kao mladog asistenta na komparatistici, koju sam ja već diplomirao kao B-predmet. Bio je korpulentan, stokilaš; čuo sam da ima dobra predavanja o staroj hrvatskoj književnosti i posebno o versologiji. Bilo mi je to čudno, kao da u akademskoj karijeri nastoji biti što dalje od onoga čime se bavi u novelistici koju objavljuje. Zanimljivo, već će se tada, prije tridesete, Pavao iskazati kao čovjek iznimne osobne discipline. Smršavit će radikalno, možda i dvadesetak kila. Kasnije mi je ispričao kako je u doba studija dijelio podstanarski stan s Božom Žigom (koji se i sam okušao u pisanju proze), ali se vratio u Split, posvetio novinarstvu i postao legendarni urednik kulturne rubrike *Slobodne Dalmacije*. Po Pavlovim pričama, u studentsko doba njih dvojica su dosta pili, ali Pavao se paralelno s upošljavanjem na fakultetu i mršavljenjem posve odrekao alkohola; sredio se, upristojio. U raznim prigodama, kad smo naručivali piće, on je tražio Coca-Colu; mislim da je kasnije i od nje odustao, baš pobornik „zdravog života“.

Gorana Tribusona i Dubravku Ugrešić upoznat ću u jesen 1973. na postdiplomskom studiju književnosti, Dragu Kekanovića, Veljka Barbierija, Irfana Horozovića, Peru Kvesića, Sašu Meršinjaka, Dubravka Jelačića Bužimskog, Nedu Mirandu Blažević najvjerojatnije na promocijama i tribinama u povodu izlaska knjiga. Neke fantastičare poput Nevena Šepića nikad neću osobno ni upoznati (on se, koliko znam, ubrzo nakon književnih početaka, posvetio sudačkoj karijeri).

Pročitao sam prve knjige borhesovaca nakon objavljivanja, 1972. i 1973. godine, ali još nisam imao novine ili časopis gdje bih objavljivao kritike o aktualnoj književnoj produkciji. Jako sam cijenio časopis *Teka*, u čijem je drugom broju objavljen veliki tekst Branimira Donata „Astrolab za hrvatske borhesovce“. On je nove fantastičare negativno vrednovao, vrlo oštro, kao štetnu pojavu u hrvatskoj književnosti ponajprije zbog njihova „društvenog eskapizma“, odnosno „bijega u fantastiku“ u trenutku kad je hrvatsko društvo prolazilo dramatičnu krizu, slom Hrvatskog proljeća i političko-sudske progone. Zaslužan je, dakako, i za etiketu „borhesovci“, koju je kulturna javnost spremno prihvatila.

ANTIKVARIJAT

Irfan Horozović: *Talhe i Šedrvanski vrt*

Šeherzada Džafić

Kongenijalno iščitavanje *Talhi* i filozofije prostora Gastona Bachelarda

Pojava i recepcija

Bilo je nešto u zraku (Pavao Pavličić)

Iako se Irfan Horozović na južnoslavenskoj književnoj sceni javio 60-ih godina 20. stoljeća, njegova recepcija počela je 1972. godine kada u Zagrebu objavljuje svoju kultnu knjigu *Talhe ili Šedrvanski vrt*. Te iste godine Branimir Donat, u tekstu *Astrolab za hrvatske borhesovce*, smješta Horozovića u grupu hrvatskih borhesovaca ističući kako je ovaj autor objavljivanjem *Talhi* „počeo stvarati prostor fantastičnog“. Četiri godina poslije, Donat je u časopisu *Forum* (1-2/1976) objavio tekst *Zrcalo čudesnog*, koji je posvetio samo fantastici ovoga pisca, a tri godine poslije toga i Velimir Visković u tekstu *Sekundarna zbilja u novoj hrvatskoj prozi* (tekst objavljen u časopisu *Književnost*, XXXIV/1979, br. 10, str. 1568-1582) smješta Irfana Horozovića u skupinu fantastičara, napominjući kako je proza ovoga pisca „nepravедno loše prošla u kritike“. U studiji *Mlada proza* (1983.) Visković izdvaja specifičnosti Horozoviće proze da bi u pogovoru *Antologiji hrvatske fantastične priče Guja u njedrima* naglasio kako ovaj pisac unosi novine te da „neke od njegovih crtica pripadaju najznačajnijim uzorcima hrvatske fantastike“. O *Talhama* je pisao i Jurica Pavičić (2001.) izdvajajući posebno borhesovske osobine, pri čemu i za njega ta Horozovićeova zbirka predstavlja uzor borhesovske poetike. O *Talhama* je pisao i Marko Nedić u tekstu *Mlada hrvatska proza*, koji je objavljen u Beogradu (časopis *Književ-*

most, XXXV/1980, br. 10-11, str. 1757-1765), gdje izdvaja Horozovića u skupini hrvatskih prozaista – fantastičara.

Paralelno kreće recepcija i u bosanskohercegovačkoj književnosti. Neposredno nakon objavljivanja *Talhi* o Horozovićevu djelu tekstove donosi Ranko Risojević. O *Talhama* objavljuje tekst *Fantastična realnost* u banjalučkom časopisu *Putevi* (XVIII/1972, br. 5, str. 363–368). Džemaludin Alić u zagrebačkoj *Borbi* objavljuje tekst o *Talhama*, a o njegovim pripovijetkama pisat će i u Predgovoru za *Antologiju bosanskohercegovačke pripovijetke XX stoljeća*, objavljenom u časopisu *Život* (br. 7-8, 1980). Nadahnut prikaz Horozovićeve zbirke *Talhe ili Šedrvanski vrt* dat će Kolja Mićević. Tekst je objavljen dva puta. Prvi put u časopisu *Izraz* (XIX/1975, br. 10, str. 299-304), a drugi put u knjizi u okviru edicije sarajevske izdavačke kuće Alef *Bošnjačka književnost u književnoj kritici*, knjiga IV, *Novija književnost* (1998). Mićević Horozovića smješta u borhesovce, ali i s aluzijom na sva velika imena svjetske književnosti kojima je Biblioteka i Knjiga bila glavni oslonac u stvaralaštvu.

Sintezu Horozovićeva proznog stvaralaštva s posebnim akcentom na *Talhe* dat će Mladen Šukalo u tekstu *Metamorfoza vremena i prostora knjigom*. Tekst je izišao u sarajevskom časopisu *Život* (XXXVI/1987, br. 7-8, str. 85-95, 107-113). Mladenu Šukalu pridružuje se i Miroslav Toholj koji će donijeti tri teksta o Horozovićevu književnu stvaralaštvu. Prvi, pod nazivom *Noćne ceremonije Irfana Horozovića*, govori o *Talhama* i njihovim posebnostima, a tekst je izišao u sarajevskom *Izrazu* (XXVIII/1984, br. 7-8, str. 49-59). I Toholj će kroz ove kratke tekstove ukazivati na jedinstvenost Horozovićeva djela potvrđujući riječi Kolje Mićevića da su *Talhe* Horozovićeva „definitivna knjiga“ i da Horozovićevo književno stvaralaštvo nudi „mogućnost univerzalnosti“. O značaju *Talhi* govorilo se uz izlazak svake naredne knjige, pri čemu se ističe koliko su *Talhe* nenadmašne i da je Horozović iz njih prenio jednu bitnu karakteristiku, a to su njegovi ustaljeni „sitni provlačeci detalji“, pri čemu Julijana Matanović posebno izdvaja „prostore i mjesta“ (Matanović 2003) što se podudara i s Horozovićevim promišljanjem da je, iako nije poznao filozofiju francuskog filozofa, neke svoje priče iz *Talhi* ispisivao upravo za kongenijalnog čitača prostora Gastona Bachelarda. Kolika je koincidencija i slučajnost da je Horozović svoje *Talhe* ispisao u suglasju s Bachelardovom poetikom prostora nastojat ćemo vidjeti kroz paralelno iščitavanje *Poetike prostora* Gastona Bachelarda i poetike prostora unutar *Talhi*.

Irma Marić

U labirintu „definitivne knjige“

Bilješke o borhesovskim ishodištima Horozovićevih *Talhi*

Povodom 40. godišnjice od izlaska knjige *Talhe ili Šedrvanski vrt* Irfana Horozovića možemo zaključiti da energija *Talhi* s vremenom ne jenjava, naprotiv, aktualizira se iznova jer govori o, prije svega, ljudskoj univerzalnosti koja propituje i poistovjećuje koračanje zemljom i snom. „Definitivna knjiga“ s kojom je Irfan Horozović „ušao na velika vrata“ u književnost zauvijek je promijenila tijek bosanskohercegovačke i južnoslavenske književne zajednice.

Dosadašnje književnokritičko iskustvo u čitanju *Talhe ili Šedrvanskog vrta* Irfana Horozovića karakterizira kao jednog od utemeljitelja postmodernističke poetike na južnoslavenskom govornom području, odnosno kao pripadnika, kako primjećuje Miroslav Toholj, „nove generacije pisaca nazvane ‘borhesovcima’“¹. U ovom radu pokušat ćemo poetološki pristupiti čitanju Irfana Horozovića, prateći liniju pripovijedanja koja *Talhe* postavlja u centar poetičke, kulturalne, etičke i estetičke geneze književnosti Irfana Horozovića. „*Talhe*, to je definitivna knjiga“², „knjiga sudbine“, a mi

¹ Miroslav Toholj ističe: „U naknadnom prikazu, nakon dvije-tri godine po njenom izlasku, Kolja Mićević će ovu knjigu, osim što se zalaže za roman, okarakterisati odrednicom ‘definitivna knjiga’, odrednicom ne toliko važnom koliko primjerenom i tačnom. Međutim, u kritičkom pokušaju da se objasni i svede pod neki zajednički imenitelj na temelju onoga što i jeste zajedničko u tadašnjoj generaciji hrvatskih prozaista... pojedini kritičari ovog talasa... upravo na primjerima iz *Talhe* tumačiće ono što bi imalo biti karakteristično za ovu novu generaciju pisaca nazvanim ‘borhesovcima’. Nimalo loša definicija ‘definitivna knjiga borhesovskog nasljeđa’ ako bi to bio cilj“ (Toholj: 1984/1985 382).

² U eseju *Talhe ili Šedrvanski vrt Irfana Horozovića*, Mićević sugerira: „Iako je stotinu pedeset strana ove knjige ispunjeno odvojenim celinama, koje se lako mogu čitati kao priče za sebe, važno je naglasiti da su *Talhe*, ne zbirka priča, već jedinstvena celina, roman... Jer *Talhe* su knjiga sudbine kao malo koja knjiga naše savremene književnosti, to je antička drama čija je radnja veoma složena, halucinantna skoro, i prenesena u suštinski različit pejzaž. Odnosno, čiji junaci delaju prema jednoj sasvim neantičkoj motivaciji i čija je psihologija tragična sama od sebe... *Talhe ili Šedrvanski vrt* je knjiga koja čudnovato poriče autorovu mladost“ (Mićević 1998: 789, 791).

bismo, sasvim smjelo, dodali da su *Talhe* i knjiga smrti. Književna kritika nije usuglasila stavove u vezi sa striktnim žanrovskim određenjem ovoga djela. Čitamo li zbirku priča ili roman? Ili su navedene odrednice u međudodnosu, jedno proizlazi iz drugog. *Talhe* su, po našem mišljenju, i roman i zbirka priča.

Pojava *Talhi* u okvirima južnoslavenske književne scene posvjedočila je Horozovićevu nepodložnost aktualnim domicilnim konjunkturama. Pri tome mislimo na prevladavajuću književnu klimu tih godina, sa Selimovićem kao centralnom figurom književnog utjecaja u domenu proznog stvaranja. Premda, kako ćemo vidjeti, ova proza uspostavlja jedan osebujan intertekstualni odnos i prema Selimovićevu romanu *Derviš i smrt*. Također, jasno je da Horozović pripada generaciji koja odmiče od mimetičke slike stvarnosti i socrealističkog pisma, propitujući nove mogućnosti književnog oblikovanja identiteta, prostora i vremena. Energija i poetički koncept *Talhi* s vremenom ne jenjavaju. Ova je knjiga utemeljenje i okvir poetičkog kontinuiteta koji se u nešto drukčijem ruhu nastavlja i u *Kalfi* i u *Rei*, a na poseban način i u romanima s temom rata. Općenito uzevši, ipak stoji ocjena: „Od prve, u maniru borhesovske fantastike napisane knjige priča *Talhe* do romana *Imotski kadija* (kao i u potonjim djelima; op. I. M.), Irfan Horozović u svojoj prozi gradi složen sistem aluzija, asocijacija i *pseudocitata*, koji književni svijet pretvaraju u imaginarni muzej“ (Spahić 2002: 346). Ili, kako to još detaljnije elaborira Enes Duraković: „Traganje za izgubljenim identitetom započinje se u *Talhama* naratorovim uvjerenjem da je ‘sav život u tim rukopisima, sav život’, na isti način, dakle, kako će i Proustov narator u traganju za izgubljenim vremenom ustvrditi da je ‘pravi život, život naposljetku otkriven i rasvijetljen’, moguće otkriti samo u književnosti. U tom smislu i *Talhe ili Šedrvanski vrt*, koliko i *Karta vremena*, *Berlinski nepoznati prolaznik* ili *Imotski kadija*, jesu ‘osobeni komentar kulture koji traga za kulturnim i ukupnim duhovnim sadržajem nacionalne tradicije’, tajanstveni adab i knjiga znanja u kojoj su sabrani sakralni toposi, vrijednosti i znakovi izgubljenog identiteta, knjiga koja i sama putuje ezoterijskim i heterotopijskim prostorima razgranatog labirinta intertekstualno umreženog svijeta kulture“ (2012: 370).

Fantastično, čudesno, mistično i magijsko jedna je od temeljnih sastavnica Horozovićeve poetike. Složili bismo se s mišljenjem da je Horozović

KNJIGA U FOKUSU

Korana Serdarević: *Gušterov rep*

Vlasta Novinc

Gušterov rep ili kako imitirati sreću?

U zbirci kratkih priča *Gušterov rep* (Fraktura, 2021.) Korana Serdarević tematizira svakodnevicu tzv. običnih ljudi u njihovim naporima da nakon traumatskih iskustava redefiniraju osobne identitete. U minijaturnim prikazima iz života likova autorica naznačuje lomove u kontinuitetu osobnih povijesti, trenutke koji potenciraju nesigurnost i proizvode samo strahove i neiskazive užase. Riječ je o događajima nakon kojih više ništa neće biti isto, o traumama koje su, neke više, a neke manje, društveno i medicinski, legitimizirane. Ali, Korana Serdarević progovara i o onim traumama koje društvo prešućuje, koje se skrivaju i marginaliziraju, i koje trajno stigmatiziraju pojedinca.

U svakoj priči lik je pred izazovom: kako verbalizirati sebe prema drugima nakon što je trauma razorno djelovala na brižno građen i društveno prihvatljiv identitet? U takvim pokušajima rekonstrukcije osobnih identiteta autorica preispituje utemeljiteljske kategorije velikih priča moderne, pitanja slobode, bratstva i jednakosti, te gotovo anatomske zasijeca u tkivo postmoderne kulture koja se svojim reprezentacijama i virtualnim identitetima odvojila od kategorija zbiljnosti i završenosti. Jer, iz priča razaznajemo, da su suvremeni identiteti načelno fluidni, životi medikalizirani, povijest se ne dokončava, nego je otvorena rana, budućnost je anomalija iskaza shvaćenog u doslovnoj performativnosti i, napokon, ljepota je nestala zbog forsirane učinkovitosti. Kulturne i teorijske postavke postmoderne Korana Serdarević nepretenciozno unosi u tkanje teksta pričajući suvremene priče o mogućim ženama, muškarcima i njihovim zajedničkim obiteljima (zamalo napisah – projektima).

Kada se ženska lica poslože u niz, nestane univerzalne žene, kada se glasovi umnažaju do beskonačnosti, nastaje shizofrenija, a ako se reprezentacija i zbilja uistinu poslože, vrlo vjerojatno da će se dogoditi ubojstvo! Nema više apostrofiranja identitetskih kategorija po shemi univerzalnosti, sve je u stanju odgode značenja, u pričanju, a ne u riječi. Zbog gubitka ontoloških kategorija, odgoda i diseminacija su u strukturi post-vremena, post-značenja, post-feminizma. Sve je fluidno i destabilizirano, baš kao nakon traumatičnih događanja.

Priče Korane Serdarević preispituju nestabilnosti postidentiteta i gubitka njegovih čvrstih točaka istražujući funkciju žena riječima koje ih definiraju ili ulogama koje odrađuju. Svako je lice jedna priča, jedna sjena, glas i trauma. Način na koji autorica zasijeca u kulturne stereotipe je posredan, njezin instrument sumnje – riječ – ujedno je i njezin rezultat, predodčen metaforom gušterova repa. Značenje te provodne motivske slike je funkcionalno, zavisno od narativne potke, protežno i konceptualno. Gušterov rep, taj odvojeni, naizgled živi dio, imitacija je života i savršeno zrcali pokušaje izgradnje identiteta u svijetu koji je svoju zbilju zamijenio prikazom, kontinuitet traumom, a bitak funkcijom.

Autorica se dotiče i kolektivnog pamćenja, virtualnih prikaza savršenih života stvorenih za druge, reklamnih laži o potrošačkom oličenju sreće, pa su u nukleusu svake priče uzdrmani identiteti i riječi kojima se likovi pokušavaju zacijeliti u relacijama prema drugima, ili prekriti savršenim prikazima.

Riječ i Drugi, istina i priznanje, to je ono *patetično* iskreno čemu likovi teže. Ali, riječi su to onih koji su iskusili nasilje, lomove, prekide, ili su samo željeli urediti svoju egzistenciju prema važećim pravilima i normama. Autorica u pričama o osobnim traumama rekapitulira spoznaje 20. stoljeća o ranjivosti i istrošenosti velikih naracija koje su ostavile iza sebe samo ruševine i mrtva tijela, utopijsku patetiku i povijesnu traumu.

Progovarajući i o suvremenim temama koje su naizgled vezane uz neutralne znanstvene metode, autorica preispituje kulturne stereotipe u reprezentaciji muško-ženskih odnosa, u priči o poraću narative o herojstvu u sjeni onih drugih, prešućenih i nereprezentativnih smrti, o medikalizaciji traume. Progovara o starosti, ubojstvima, shizofreniji, silovanju, braku, tramvajskoj nesreći, bolesti, pa i o tipično hrvatskoj traumi prouzročenoj birokracijom, a onda se iz tih početnih situacija, uzdrmanih identiteta, traže mogućnosti stabilizacije samorefleksije i relacija u obiteljima promijenjenih

Nada Đerek

Lijepo su i strašne su oči koje dopiru do istine

Jedna od najzanimljivijih pripovjedačkih knjiga u prošlogodišnjoj produkciji nedvojbeno je *Gušterov rep* Korane Serdarević.

Prije sedam godina objavila je prvi izbor priča *Nema se što učiniti*, godine 2017. prvi roman *Eksperiment Irene Tot* i ako je suditi po nagradama koje je već dobila, po čitanosti, pa i po prijevodima priča (na desetak jezika dosad) – i od ovog, kao i od narednih njezinih uradaka trebamo još puno očekivati.

Gušterov rep može poslužiti kao uzoran primjer knjige u kojoj priče nisu tek nanizane jedna za drugom (ne sačinjavaju, dakle, samo *zbirku*) – već u ustroju i kompoziciji cijelog rukopisa svaka priča ima svoju ulogu. Ovo je, doista, *knjiga* priča, jer svaka za sebe ostvaruje stanovitu estetsku i žanrovsko-stilističku kvalitetu i vrijednost (i, dakako, svaka je sebi dostatna), ali istodobno, jedna za drugom, pletu i osebujno prozno tkanje. Svaka na svoj način, a potom i sve skupa, u cjelini su zapravo očitovanje senzibiliteta i svjetonazora, osjećanja života i shvaćanja svijeta koji su nedvojbeno izvorni, autentični, koji pripadaju jednoj autorskoj osobnosti (koliko god se, dok prolazimo kroz tekstove, činilo da pripovjedačice-autorice zapravo nema, da je dobro skrivena iza svojih likova, njihovih sudbina, stavova, postupaka, emocija, boli ili problema).

U kojoj je mjeri to zasluga isključivo autoričina, a u kojoj je mjeri tome mogao doprinijeti i urednik ovog izdanja – ne možemo ništa pouzdano znati. Međutim, duhovno-poetička konzistentnost, utemeljenost i profiliranost pripovjedačkog pisma neupitne su vrijednosti ove knjige i već sada navješćuju autorski uspon i punu zrelost književne osobnosti koja ima iz čega i s čim još rasti.

Od petnaest priča u knjizi možda su dvije trećine ispričovijedane u prvom licu jednine (pri čemu je samo u dvije pripovjedni subjekt u muškom rodu, u ostalima pričaju žene), dok sadržaji u njima sačinjavaju širok i složen motivski krug – unutar kojeg se nižu zbivanja (izvana) i doživljaji (iznutra). Raznovrsni su po prostorno-vremenskoj određenosti, po

tematskoj usmjerenosti, po intenzitetu i po karakteru duševnih energija što pokreću njihove likove.

U svim tekstovima priređene su *rubne situacije*: riječ je o rubnosti slijedom koje likovi dospijevaju u stanja bitne spoznaje i dubokog osjećanja svijeta oko sebe i vlastite sudbine: nekad su pripovijedani sadržaji dijelom onog što nazivamo svakodnevnim ili običnim životom – nekad su, pak, velike specifične težine (kao životne traume, ožiljci, boli, umiranja ili porazi, koji bitno obilježavaju sudbinu tih likova). Sučeljavanja ili susreti, zbivanja ili doživljaji imenovani su ovdje upravo kao rubne situacije – u smislu da se s njima i u njima *uspostavlja* suprotnost energetskih naboja: između likova (njihovih karaktera i senzibiliteta), između onog što život potiče i onog što život guši ili čak ubija, između plošnosti svakodnevnice (gesta, grimasa, navika i procedura), s jedne strane, i „eksplozivnih punjenja“, duboko usađenih u duševnost likova (izvorišnih trauma i kompleksa, zastojnih mehanizama, boli, izobličivosti ili nepodnošljivosti), s druge strane.

Priča se ispostavlja kao energetski tijek između suprotnih naboja, upravo kao kriva u koordinatnom sustavu jezika, uspijevajući spojiti sve točke (izvanjske i unutarnje) – bez čijih uvezanosti ne bismo uopće znali o čemu je zapravo riječ i što je zapravo na djelu u svemu ispričanom.

Ulasci u priču moraju biti takvi da otvaraju, pokreću i dinamiziraju sadržaje (radnju, zbivanja, doživljaje), radilo se o očitovanju osebnosti profila nekih likova (primjerice, u priči „Jaje“ ili u priči „Moja Toskana“) ili o situaciji izvorišne traume koja bitno određuje kontekst zbivanja, ponašanja i očitovanja (u pričama „Njihova“ ili „Slutnja“), ili da je riječ o simboličko-metaforičkoj snazi nekog posve običnog prizora, slike, zbivanja u stvarnosti – fokaliziranjem se uspostavlja frekventno suglasje između izvanjskog i unutarnjeg (kao, primjerice, u slučaju s kolonom mrava na početku priče „Mravi“, ili s gušterovim repom, koji kao sintagma stoji u naslovu knjige, a u dvjema pričama se njime autorica poslužila kao simboličko-metaforičkim zasjekom).

Ono što se na prvi pogled možda čini protuslovnim, dinamika autoričina pripovijedanja ostvaruje se redukcijom u jeziku (nikako „raspričanošću“), oduzimanjem riječi (ne njihovim dodavanjem), jer kratka priča, dakako, nema „šeherezadinskih ambicija“ – u njoj, kao literarnoj formi, važno je utvrditi i „podebljati“ ona „zgasnuća u jeziku“, u kojima je zbijen i kondenziran naboj značenja. Gotovo redovito, to su kratke rečenice,

Iva Mirčić

Gušterov rep

G*ušterov rep* treća je knjiga Korane Serdarević, jedne od nagrađivanih spisateljica mlađe generacije. Riječ je o zbirci priča, objavljenoj početkom prošle godine u nakladničkoj kući Fraktura, koja je prošla vrlo zapaženo te se našla među finalistima nagrada „Gjalski“ i „Fric“.

Koranine priče su i ranije nagrađivane, tako se može pohvaliti dvjema nagradama Ranko Marinković, Nagradom Zlatko Tomičić te regionalnom nagradom Ulaznica. Njezinu prvu zbirku *Nema se što učiniti* Ministarstvo kulture Republike Hrvatske nagradilo je poticajem za najbolje književno ostvarenje godine, a roman *Eksperiment Irene Tot* našao se u finalu Tportalova izbora za roman godine.

Što god Korana napisala, biva zapaženo, stoga ne čudi ni izvrsna recepcija *Gušterova repa*. Zbirka je to koja se sastoji od petnaest vrlo različitih priča. Ono što je svim pričama zajedničko je iznimna atmosfera koju autorica vješto postiže u svakoj pojedinoj priči i koja omogućuje lako prelaženje s jedne priče na drugu.

Autorica se pobrinula da već u prvoj rečenici zakoračimo u svijet njezinih likova. Teme kojima se bavi ozbiljne su i važne, a sve priče i svi likovi građeni su odnosima koji ih formiraju, koč, tjeraju na donošenje teških odluka i obilježavaju više i jače nego što bi to i sami likovi željeli. Korana je pažljiva i strpljiva autorica, to se najbolje ogleda kroz njezine likove i dinamiku priče. Priče tka od mnogo naizgled sitnih životnih detalja, odnose gradi precizno, nježno oblikujući krhkosti svojih junaka koji uče odrastati i opstajati. Likovi su i više nego uvjerljivi, prihvaćamo ih upravo onakve kakvi su pred nas doneseni.

Svaka priča nosi svoju emociju i momente koji je čine životnom, toliko toga poznato je i opipljivo. Baš kao što jedna od junakinja govori, dobra fikcija hrani se stvarnošću.

Zbirka obiluje karakterno različitim likovima, emocijama, motivima i temama, no u njoj ipak sve odiše skladom, svi susreti, interakcije, sve se to nadovezuje posve prirodno. Svako izgovara svoje replike, priča svoje priče i savršeno se uklapa u mozaik.

Autorica je u priče utkala iznimnu slikovitost, njezine rečenice dirljivo su lijepe, pomoću njih male trenutke svakodnevice prikazuje iz posve nove perspektive, dajući im moć.

„Onda šalice poklopimo tanjurićima i okrenemo ih da se razlije crno po bijeloj keramici. Crno kao majčine nesanice koje prljaju moje zore i godinama mi kaplju u život. Ja sam već dugo do vrha puna.“

Svaki lik ima svoju tminu, nešto što nosi u sebi i što ga čini samim. No nepokolebljivo čini sve kako bi ponovno pronašao svjetlo. Pojedinci su to koji se trude stvoriti neku ljepotu. Unatoč vlastitoj krhkosti, pokušavaju zaštititi druge, prostirući pred čitatelja paletu emocija uklopljenih u zbilju s kojom se valja izboriti.

„Najvažnije je puno razgovarati s ljudima, tjerati se da ih čuješ. I da sebe čuješ.“

Mnogo je toga što potiče na razmišljanje o bivstvovanju i životu samom, koji je ništa doli „zbroj priča“, kojeg se u njegovoj nedodirljivosti „pokušava otrgnuti zaboravu“.

Među važnijim temama koje se provlače kroz priče svakako su trauma i pitanje identiteta. Tjera nas na promišljanje koliko je toga baš poput gušterova repa koji odbacujemo kad se nađemo u opasnosti. Kada se radi o pitanju opstanka, koliko je toga što bismo ostavili iza sebe, stvarajući prostor za nešto potpuno novo, za neke drugačije nas. Tako postupaju i likovi uhvaćeni u mrežu nemilosrdne zbilje, koprcajući se svim snagama kako bi se oslobodili i krenuli u novi početak i donijeli odluke koje bi vodile k spokoju i sreći.

Priče u ovoj zbirci nisu nimalo predvidljive, obrati i događaji nerijetko nas iznenade, nema u njima ničeg suvišnog ni zamornog. Pisane tako da ih možemo osjetiti poznatim i bliskim, svaka priča ima efektan završetak koji nerijetko mijenja perspektivu.

Autorica sama govori kako piše priče o likovima, male priče koje su srž naših identiteta.

Ona svoje likove gradi istinskim razumijevanjem i empatijom.

A kada je piscu stalo do njegovih likova, ti likovi, baš kao i djela u koja su smješteni, ne daju se lako zaboraviti ni nadomjestiti poput otpala gušterova repa.

SUVREMENA HRVATSKA KNJIŽEVNOST

Biserka Goleš Glasnović

Poštovani gospodine Abélard

I. PISMO

Jednom sam u našem vrtu posadila stabalce mušmule. Zalijevala ga i bodrila svako jutro. Padale su obilne kiše i sjalo je opasno Sunce. Nazirao se jedan jedini plod u svoj svojoj raskoši: ovalnoj čaški s krunom na vrhu ispunjen nektarom koji su mu pripremali mrazovi. Hoće li stabalce dočekati novo proljeće – istodobno s pola uveloga i pola zelenoga lišća? No, ni stabalce se ne sjeća kako sam tada završila život. Sjećate li se Vi, gospodine Abelarde, što se dogodilo nakon što ste me molili da ne budem tužna zbog Vašeg odlaska? Prigovorili ste Sudbini da je nemaštovita, da je čvrste i kratke pameti! Da vjeruje samo u činjenice!

II. PISMO

Mislim da se ptice sjećaju. Napisali smo bijelu knjigu. Spalili su je na lomači. Iz pepela su uskrle dvije crne ptice. One ne cvrkuću, one plaču i grakću na zaboravno Vrijeme. Nakon Gutenberga tiskali su nam, s velikim nerazumijevanjem, čak s podsmijehom, Bijelu knjigu s dva crna krila, ne vidjevši da je riječ o dva spojena križa. Povjerali smo se šutljivoj Tajni, a njezine su vjerne sljedbenice, tobože otkrivenoj, izbrbljale da je riječ o tiskarskoj pogrešci. Kriptograf je u dva spojena krila otkrio inicijale, no to nije zapisano.

P. S. Ako bi se radilo o dva spojena križa – to bi bilo samo opravdanje za (bez)smisao Patnje – glasilo je priopćenje.

III. PISMO

Zabranili su nam susrete. A susreti su bili, jesu i bit će! Ljubav se rastočila u čestice, taložeći se na dnu kostiju. Ohladila se, pretvorivši se u krutu smjesu. U koralje od Zlarina do Novog Zelanda.

IV. PISMO

Sretno ste me doveli na put Osamljenosti. Jedan je Vaš kolega smatrao da su Vaše slike sljepačke. No, tek kada sklopimo oči, možemo otputovati u drugi svijet s trima suncima na obzoru, lebdećim gradovima i katedralama – i oblacima što se – spuštajući na zemlju – pretvaraju u ljestve.

V. PISMO

Teta Jabuka mi je ostavila lustere i knjige, a Vi nenapisanu knjigu, nenastanjene gradove i neposjećene krajolike svojih slika. Odavno navikla da budem mrtva, zazirala sam od Vječnosti. Jedna od mojih boljih smrti – jest smrt u sobi Vašeg grada koga je prikvačeno sunce zadržavalo između neba i zemlje – osvjetljavajući lusterima otvorene knjige.

VI. PISMO

Javili su mi iz Dalekog svijeta da ćete me nagraditi kupolom sna. No, odavno nisam na Zemlji, putujem prema imaginarnim krajolicima Vaših slika. Vjerojatno ćemo se mimoići. Šapćete i razumijem Vaše riječi. One mirišu na Vaše ruke i zelene se kao Vaš pogled. Dodiruju moje uši i rastužuju me – iako govore o Ljubavi. Treba li nam uopće još jedna neizvjesnost, još jedan život?

VII. PISMO

Oči su mi tek sada pale na zamrznutu sliku arhipelaga okovanog utihom. Vaše su odavno zvijezde i ljeskaju se na morskoj površini ispred navučene sjene na valovitim obrisima u čijim udolinicama rastu oblaci krizanteme. I unatoč hladnoći na opustjeloj gradskoj plaži ulazim u more – jer vi ste se u moru budili – tonući –

Dražen Zetić

Boka kotorska - suza u oku hrvatskoga naroda

Iz vjedara mora

(Zapisi o Boki)

U tajnovitoj šutnji prohujalih smiraja, prebivaju zetečene freske svetaca, svijetložutim sedefom voska posvećene ikone Bogorodice... Skamenjena lica starih palača, elegantne dvorske terase, fino ugravirani plemićki reljefi u obiteljskim grbovima, otmjeni balkoni s lijepo oblikovanim renesansnim stupovima... uz slabašni odsjaj uličnih svjetiljki, i naherenih kapija velebnih kamenih zdanja... šapću prolaznici u predvečerju...

Zvonki odjeci kiše. Uvenulo lišće od dugih prohladnih jeseni. Gusti pokrivači mahovina, lišaja, na prepad, desetljećima krađu primorski čar kamenih serpentina. U čaroliji zalaska pitoreskna sunca nad smaragdnom mirisima antičkih maslinika, nerijetko znadu zabljesnuti sivkaste utvrde naraštaja bezimernih klesara. Plavetni šarm zavodljivih modrih spilja...

U pritajenim kutcima majušnih trobrodskih crkvice, samuju djela velikih baroknih majstora, snivajući skrivena u koloritu spokojnih boja, u sjenovitom ozračju svojih tisućljetnih suputnika. Uz narod, pate i sveci u Boki...

Jutarnji Očenaši, elegični angelusi rascvjetalih ljiljana uz kip sv. Ante. Samotni puti drevnih svetišta. Zanimjeli časi starinskih zagovora. Požutjele stranice zamrlih misala, uskršnja bdijenja pred presvetim propetijem raspeta Krista. Razasuti križevi u osamljenim ognjištima (od drva, bronce, kamena), bogato ukrašeni relikvijari starih kotorskih zlatara, nepravedno bivaju predani ljubomornom zagrljaja kronosa, mitskim sjenama gorostasnih hrastova, sablasnoj praznini bezličnih hodnika muzeja. Zar samo još ostaje plač mramornih anđela na gordim vrhovima usnulih zvonika? Odjeci kamenih suza, koje i sada bole...

Ponad zelenkastih goletni noćobdije Vrmca, prostire se ozarena noć na dijamantnom plaštu neba. Začarani lahor svjetlosti pod zvjezdanim palijem srebrnog jedrenjaka nebeskog svoda. Između dviju obala, vijore se jedra

karavela... dodiruju se i rastaju hrđe kraljevskih veriga. Na rubovima izbrazdanih stijena, čelični divovi herkulovski odbijaju nalete modrikastih valova iz vjedara mora... I tako to traje stoljećima...

U tihanim daljinama zaljeva, rasprsnuti kao zrake svjetlosti kroz uljane vitraje malih kapela, sijéde osjenčana prisjećanja starih ribara: Jarka crvena boja. Ljupki cvijet kamelije u kosi mlađahne djevojke, svileni vez baršuna na hridima tek procvalih zora. Boka, rasanjana ljepotica, nejakom dijete, taj slatki grozd grimizna vina. Stoljetni zavjet Zvijezdi mora...

Bokeljski Krist

Bokeljska Krista nađoh poleguta u Crkvi jednog majušnog ribarskog mjesta Lepetani (od peraških plemića *Petani*). Slučajno ga susretoh u nekom ormaru (smečkaste boje), niskoj sakristiji, gdje negda parosi i ministranti zaodijevaše svoja misna ruha (*dalmatike*). Pohabani rubovi izbljedjelih venecijanskih povelja – zборе da trobrodni hram potječe iz 1760.-ih, i da je posvećen onom bosonogom Portugalcu svecu Antunu. Izgleda da nikada nije bio iz nekog razloga dovršen, da jedan brod nikada nije sagrađen. S desne vanjske strane, ispod napuklih stjenovitih ploča, nalaze se počivališta, uski grobovi neznanih pomorskih duša. Tu bjehu posljednji ispraćaji Bokelja Hrvata, Romana... i njihove čedne djece!

Puno sam vremena proveo moleći, šuteći, u toj Crkvi. Nebrojanim gluhim časima obitavajući u kanonici, koja je nekoć sagrađena tik do zidina Crkve. Sjedinjena su obja kamena zdanja, kao dvije zaljubljene duše. Izbijeljala u nekim davnim protutnjalim neverama. Noću sam često znao sjesti na vanjske skaline, i promatrati blijede frakove urara Mjeseca, te rogobusne bracere kako se do ponoći izmjenjuju u Verigama (uskom tjesnacu dviju obala).

Proslavljeni Krist. To je moj Krist. Bez jedne ruke, s crvenom tunikom... upečatljivim mirisom dotrajalih muzejskih artefakata. Nažalost, toga vreloga bokeška kolovoza, nisam ga obrisao od prašine (ni u Crkvi, ni u samoj unutrašnjosti svoga srca). Fotografirajući ga satima, vratih ga u derutni kovčeg goropadnih samoća. Ponadati je se, da ću jednog dana hodočastiti u tu bogomolju, te svoga Krista umiti, poljubiti... zagrliti!

Krist iz Emausa, poput napuklih rozeti, svjedoči o duhovnom ozračju, šutnji zamagljenih vitraža. Povrh baštine mramorja (tropruta pleterja i

Tamara Bakran

Pjesme

Ljubomora

U tuđem dvorištu orahovo stablo
 Široko rasprostire sjenu.
 Žar ljeta prži travu,
 Žuti livade, razgoni oblake,
 Izbezumljuje cvrčke,
 Suši grla ptica
 ali ne može ništa zelenoj svježini,
 zelenoj tišini
 Tuđeg oraha.

U vrtu

Ne znam koliko sam dugo bila u tom vrtu.
 Kad sam izašla
 Sva mi je odjeća bila natopljena pjesmom cvijeća.

Suze i ćuk

Kroz prozor gledam lampe se pale noć se spušta u gradski park.
 Oči su mi pune tihih suza.
 Suze rascvjetavaju lampe
 izvlače iz žarulja tanke, zlatne linije, premrežuju njima prostor, i svud se
 rasprostre gusta, zlatna mreža.
 Lampe u ritmu treptaja pretaču svoje svjetlo iz jedne u drugu pa ga razlijevaju,
 a ćuk ćuk ćuk ćuk bdije sa mnom...

Zbiva se metamorfoza, o Ovidije! Kako je jaka!

Danas ću biti... medvjedica!

Obraste me gusta dlaka i prokola mnome medvjeda krv i jarnosnost,
usta mi ispune oštri gustonizirani zubi, prelazim jezikom po njihovim vršcima,
njušim zrak usisavam miris trave svog cvijeća svakog zrna peluda
najjudaljenijih zvijezda

najdubljih kolanja

utrobu mi proparaju munje obnovljenog stapanja nešto zatim prasne u utrobi
mojoj i svjetlost praska popne mi se u zjenice-žeravice! sipaju mi iz očiju.

A na dnu mog medvjedeg srca tama tama tama, netko je dirao u srce mog
mladunčeta.

Njušim zrak, usisavam svježinu posestrime zemlje od čega rastem, napinje me
snaga, odapinje u trk,

dok trčim, trese se poda mnom zemlja i tutnji, spasi se ako možeš!

Ispred mene je onaj tko se usudio dirati u srce mog mladunčeta,
skačem,

svaka mi pandža bridi od nagovještaja smrti,

tama tama tama, meeeedenomrrmrrmmmmmmhnanjiva...

Kud bježiš, uhvatit ću te, smlavit ću te svojim glomaznim tijelom punim snage
i tame –

Malj sam posestrime zemlje!

Skačem,

zarivam pandže u tijelo bjegunca,

sadim u njega smrt.

Strah

Dvije kule

Dotiču se zidovima

U zatvorenim im oknima bije žedno srce

Rumene se stakla od ljubavne čežnje, žare se

A noć je sve bliže

Tin Lemac

Bajkoviti portreti

Izbor

Milica Lojdl¹

Kasna je jesen.

Maglovito nebo podmorja
ziba se u kolijevci
sparušenog drveća
i usahlih ljekovitih trava.

Ona se šeće
dvorom od jantara
punim okruglih prozora
i lukovičastih vrata.

Uzima metlu
od bukova šiblja
i mete tornjeve
kako bi u njih posadila
jaja svete kornjače
iz kojih rastu lijane
prema nebeskim obroncima.

Padne kiša,
a ona po nebu
prstima slika
mala ogledala
i urezuje

¹ viška pjesnikinja

smjehovne
krugove.

U trenu izraste
ogromna džungla
u koju slete nebeske are
i Božji leopardi.

Ona uzdahne
i are je pretvore
u Božju nevjestu.

O tad se govori
da se treba moliti sjevernim zvijezdama
jer one svu pustoš pretvaraju
u spokoj i blagostanje.

Mirjam Zaninović²

U modrom ogledalu
nebeskog jezera
lice zapuštenog dvorca
i ruke sedefne ulice.

Oko dvorca lete srebrne šljuke
i ustreptali fazani.

Kako pada noć,
nebo šara svoje bridove
u zavale od meda
osute pepeljastim injem.

² pjesnikinja i profesorica hrvatskog jezika

Mateja Tutiš Pjesme

Uvod u teoriju izloga

Za Ines Kostadinovski

u suton dvadeset četvrtoga rujna
čtvorica u zatamnjenom izlogu toyote
prolazeći južnom magistralom njene kičme
razorili su osam kralježaka
i moždinom blagoslovili dan.

nekoliko je osoba na obližnjem odmorištu
slijepo vjerujući u zakone prozirnosti
poludjelo na licu mjesta.
doktori se nikada nisu uspjeli ulogirati
u centralnu heterokromiju njihovih očiju
da bi iz nje izvukli podatke
potrebne za rekonstrukciju stakla.

unatoč svemu, bila je ovo dobra godina,
i valjalo bi je skladištiti u teglice, za zimu.
lom stakla ionako trajno otklanja
svaku mogućnost povratka.

Zasjeda

pogled s vrha zgrade uvijek otkrije
nešto više. leševi klupa prestaju biti
metafora za smrt. zajedno sa stazom tvore sliku
željeznice iako ne postoji mjesto koje bi moglo
pristajati kraju. ni ovo mjesto
(na rubu zgrade, vertikalni grada) možda
ne postoji. vrijeme je nestašice stvari koje bi ga
činile. trebalo bi kupiti kartu i savijati je
dok ne postane mikrokartica za život.
nailazi nevrjeme. rukama sam, kao obično,
dotaknula svoj vrat. tako se doznaje:
koliko traje sekunda u krvotoku,
koliko sam sekundi gledala u oblak,
koliko je sekundi preostalo za riječi.
u mene će se slijevati barutna
kiša, kroz oči i živce od marcipana, kroz
žbuku, plijesan, balustrade i kaldrme,
kroz katove svijesti,
suteren
i dublje,
sve dokle
dopire
kanalizacija.

Djetelina

vlak podvlači prazninu od mjesta a do mjesta b.
žena jede sendvič preko puta mene u kupeu.
žena titra i mrvli u krajičku lijevog oka.
ona ne misli sići ranije.

vlak jednako beskonačnost između a i b.
ona guli naranče preko puta mene u kupeu.

Melanija Ivezić Talan

Odnedavno

Savijam se kao stablo

Savijam se kao stablo
pod naletom vjetra

noću i danju
pod suncem i pod sjenom.

Iz korijena i krošnje
glasova je mnogo
a sreća – tek je izmakao plijen.

Zatvaram se u deblo
(kora mi grije ruke).

Daleko su vode tekućice.

Sveti Franjo Saleški veli...

Sveti Franjo Saleški veli
da je Bog poput
jutarnje rose.

Je.
Al' ponekad je i cunami.

Prezimili smo zimu...

Prezimili smo zimu
i zima nas je podigla
iz sna

Sada znam
na suhim granama
plodovi su jabuke

I mladice masline
zriju u tami

Gle, tamo
uz lozu
niknula je prva narcisa

I nju je zemlja
iznijela na svjetlo

Ima jedno...

Ima jedno vrijeme
i jedno mjesto
koje me čeka.

Ima jedno dijete
i majka uz njega.

Dijete rasipa
majka sabire.

Nebo šuti
i radije se:
anđeli peku jarića.

Tomislav Šovagović Knjiga snimanja drugačijih smrti, a i svjetova

Quentin Tarantino, *Bilo jednom u Hollywoodu*, Stilus knjiga, Zagreb, 2022.

„Što se profesionalne strane tiče, velik dio svog uspjeha dugujem Americi i mnogim prijateljima u njoj, ali ova tamna strana ipak je ona koja prevladava. Proveo sam mnogo lijepih, ali i groznih noći. Bolje o tomu ne govoriti.“

Nije lako pogoditi, ali ovo je izjava glasovitoga poljskoga redatelja Romana Polanskoga u neobičnom, jedinstvenom ispovjedničkom razgovoru za katolički list (tada dvotjednik) *Glas Koncila*, izrečena nepotpisanim hrvatskom novinaru u studenom 1980. godine. Iz nje izvire sve što njegov američki kolega Quentin Tarantino neće poslušati četiri desetljeća poslije, naprotiv, progovorit će na svoj način, ograničen riječima i stilom, o lijepim i groznim noćima tadašnje obitelji Polanski, najprije cjelovečernjim filmom „Bilo jednom u Hollywoodu“, a potom i knjigom, koju je na hrvatski jezik prevela Mirna Čubranić, a otisnuta je u siječnju 2022. godine u zagrebačkoj izdavačkoj kući „Stilus knjiga“. Najavljen je kao „urnebesno zabavan, brutalan i povremeno šokantan roman temeljen na njegovom filmu nagrađenom Oscarima“. Za manje upućene, od deset nominacija Brad Pitt je osvojio nagradu Akademije za najboljega sporednoga glumca, a film je dobio i Oscara za produkcijski umjetnički dizajn. Bila je to 2019. godina kada je ključne nagrade za najbolji film i redatelja osvojila južnokorejska crna komedija „Parazit“ Bong Joon-hooa.

Potrebno je odmah razjasniti: tko je pogledao film s Leonardom DiCaprijem, Bradom Pittom, Alom Pacinom, Margot Robbie i ostalim glumcima ne mora se brinuti da je na 411 stranica, podijeljenih u dvadeset pet poglavlja, objavljena knjiga snimanja filma s podnaslovom „Hollywood

1969. Šteta što niste bili ondje“. Dapače, da ne otkrivamo krajeve potencijalnim gledateljima i čitateljima, ono što je rasplet desetoga, jubilaranoga Tarantinova filma u knjizi je uzgred prepričan kao „običan dan u životu“ izmišljenoga glumca, glavnoga junaka Ricka Daltona i njegove desne ruke, kaskadera Cliffa Bootha. Vjerojatno je navedena činjenica i najveći problem Tarantinova književnoga prvijenca za sve one koji su (a i potpisnik ovih redaka pripada među njih) prethodno vidjeli ekraniziranu holivudsku povijest do ljeta Woodstocka i slijetanja na Mjesec, pa kasnije među koricama zatekli nevjerojatnu, enciklopedijsku količinu imena i prezimena iz američke umjetnosti, naslova serija i filmova, među kojima su tek pojedini izmišljeni, kako bi fiktivni životi Daltona i Bootha bili što uvjerljivije predloženi u toj magičnoj privlačnosti manipulacije iluzijama.

Ništa bez Polanskih i Stevea McQueena

Ako se neupućeni čitatelj zapita kakve to zapravo veze ima s početkom teksta i citatom Romana Polanskoga, ishodište cjelokupne radnje i jest krvavi događaj u losanđeleskom elitnom dijelu Cielo Drive u noći osmoga na deveti veljače 1969. godine, kada su članovi obitelji Charlieja Mansona, tog neostvarenoga gitarista i autora jedne uglazbljene pjesme za Beach Boyse (*Cease To Exist*) ubili trudnu glumicu, suprugu poljskoga redatelja Sharon Tate i troje prijatelja, među kojima i bivšega joj momka Jaya Sebringa, muškoga frizera koji je ostao njezinim stilistom. Golemo je pitanje što bi ostalo od „Bilo jednom u Hollywoodu“ da ne tematizira svjetski poznata ubojstva one tužne veljačke noći.

Film je, kao i knjiga, protkan povijesnim činjenicama, spretno ih naslanjajući na ambicije glumca Daltona, junaka izmišljene serije „Zakon ucjene“ (dok i nju Tarantino ne snimi u pet epizoda) koji ulogom negativca u postojećem „Lanceru“ (tobožnja pilot epizoda) traži revitalizaciju posrnutule karijere, sjećajući se lijepih dana u kojima mu je malo nedostajalo da postane The Cooler King u „Velikom bijegu“, ali je Steve McQueen dobio prednost i otišao u legendu sa svojim utjelovljenjem kapetana Virgila Hiltsa. I površan čitatelj zapamtit će u knjizi više puta ponovljenu priču o listi imena na kojoj su uz Ricka Daltona bila trojica Georgea: Peppard, Maharis i Chakiris, ali izbor redatelja Johna Sturgesa ostao je nepromijenjen. Kratka pojava prebrzoga, naivnoga i otkaćenoga McQueena u filmu „Bilo jed-

nom u Hollywoodu“ bila je pripovjedačka o odnosu Tate-Polanski-Sebring, dočim u knjizi lebdi nad Rickom Daltonom poput demona, snažnijega i od Mansona, jer podsjeća glavnoga junaka kako mu se karijera mogla razvijati uspješnijim tijekom da je imao onaj *X-faktor*, a ovako je ostao osuđen na suradnju s talijanskim redateljem špageti-vesterna Sergiom Corbuccijem ili poznatijim Samom Wanamakerom u spomenutoj seriji koja bi mu mogla vratiti sjaj i zadržati imovinsku karticu s upisanim luksuznim zdanjem na kobnom Cielo Driveu.

Knjiga započinje razgovorom Daltona i producenta Marvinu Schwarza upravo na temu – vidjeti Rim ili glumački umrijeti. Za razliku od filma, u knjizi se dijalog umjesto u restoranu odvija u Schwarzovu uredu, ali razlike između interijera i nisu najveći problem (ili zamka) Tarantinove knjige. Glavni problem jest mahnjito gomilanje sadržaja ispod kojega se tek na pojedinim stranicama dublje zagrebe u srž uzročno-posljedičnih veza koje likove guraju u sljedeću situaciju, pomalo i predvidljivu, s neprestanim digresijama i nabrajanjima kao da je riječ o telefonskom imeniku svih stanovnika Hollywooda. Njihovo spominjanje može imati važnu ulogu u ocrtavanju filmske povijesti, ali na samu radnju romana djeluje nebitno, ponekad i pretenciozno. Šezdesetak imena u svakom od poglavlja daje naslutiti kako su korektori najveću pozornost morali posvetiti točnom ispisivanju faktografskih podataka. Prevoditeljica Čubranić potrudila se revno prevesti sve naslove filmova, što je gdje god bila i humoristična zadaća („Ubij me sada, Ringo, rekao je gringo“). U usporedbi s filmskim prijevodom, nije dirala ni nadimke Mansonovih pajdašica. Ujednačavanje je golema i nezahvalna zadaća, teško onom koga dopadne „Četrnaest McCluskeyjevih šaka“.

Izmjenjuju se tako poglavlja Tarantinove knjige, ispremiješana kroz vizure Daltonove i Boothove karijere, presječena s radnjom i pripremom za snimanje scena u „Lanceru“ te se doima kao da knjiga nikada neće ni završiti. Čitajući vestern-romane i glumeći u sve modernijim verzijama istoga žanra, Dalton (pozitivac s prezimenom braće negativaca iz „Lucky Lukea“, što se u bivšoj državi prevodilo s „Talični Tom“) preispituje koja je završna točka kompromisnoga pristajanja na ulogu – i toj introspekciji s retrospektivom doista nema kraja. Zato nimalo ne iznenađuje najava drugoga Tarantinova književnoga djela („Filmovi Ricka Daltona“), ako komu nije bilo dovoljno. Očito je redatelj i svoju ulogu pisca shvatio poput „Kill Billa“, u ratama na dulje staze. Ostaviti prostor za nastavak, makar i s beskrajnim odjeljci-

KRITIČAREV IZBOR

Darija Žilić

Darija Žilić rođena je 1972. u Zagrebu. Diplomirala je povijest i komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Piše poeziju, kritiku, prozu i esejistiku, prevodi s engleskog suvremenu američku i englesku književnost. Pjesme su joj prevedene na talijanski, albanski, bugarski, turski, slovenski i engleski jezik. Uređuje časopis *Riječi*. Autorica je zbirki pjesama *Grudi i jagode* (2005., e-knjiga 2009.), *Pleši, Modesty, pleši* (2010.), *Svanuće* (2018.), *Prsti i prerije* (2021.), zbirke poetske proze *S rubova ekrana* (2021.) te zbirki kratkih proza *Omara* (2012.), *Klavžar* (2013.) i *Sarajevski fragmenti* (2020.). Napisala je oglede o suvremenom pjesništvu i književnoj kritici u poeziji *Pisati mlijekom* (2008.), oglede o suvremenoj književnosti *Muza izvan geta* (2010.), oglede o književnosti i filmu *Nomadi i hibridi* (2011.), oglede o pjesničkim knjigama, kritike i eseje *Tropizmi* (2011.), *Tropizmi 2* (2013.), *Tropizmi 3* (2017.) te zbirku intervjua s piscima, znanstvenicima i aktivistima *Paralelni vrtovi* (2011.). Dobitnica je brojnih nagrada, od kojih se ističu *Nagrada Julije Benešić* za književnu kritiku (za knjigu *Muza izvan geta* kao najbolje književnokritičko ostvarenje u 2010. godini), *Kiklop* za pjesničku zbirku godine 2011. (za zbirku *Pleši, Modesty, pleši*) te *Orpheus* za poeziju na međunarodnom festivalu u Plovdivu.

Uredništvo

Knjiga o stvarnosti i mitu, o zemlji koje nema

Miroslav Kirin, *Babanija*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2021.

Miroslav Kirin piše poeziju, prozu, eseje i scenarije te prevodi s engleskog jezika. Objavio je deset pjesničkih knjiga, fotoesejističku knjigu *Iskopao* iz 2021., slikovnice, a za autofikcionalnu knjigu *Album* dobio je nagradu *Jutarnjeg lista za najbolje prozno djelo u 2001. godini*. U *Albumu* kroz zapise autor pokušava zadržati sjećanje na prošlost u Petrinji, koju je njegova obitelj morala napustiti devedesetih godina. Riječ je o snažnoj memoarskoj prozi u kojoj se kroz lajtmotiv obiteljskog albuma govori o životima ljudi koji su živjeli u njegovoj kući u vrijeme okupacije i o vlastitoj obitelji, o uspomenama, ratu i traumi. U knjizi *Babanija* Kirin se ponovno vraća u prostor nekadašnjeg *Triplex confinium*, u nesretno traumatizirano područje Banovine, koja sada stradava zbog jedne druge nepogode, zbog potresa. Podnaslov knjige je zanimljiv, začudan: „sred baba-banije pjevaju baobabi“.

I doista, u nizu priča i pjesama u prozi autor se igra, odmiče se od predvidljivosti, piše o neobičnim sudbinama ljudi, prisjeća se nekih davnih vremena, djetinjstva, prepričava, miješa lirsko i pripovjedno, povijesno

i suvremeno, krhotine slika iz Domo-vinskog rata i migracije suvremenog svijeta. Kako bi se izmaknuo od partikularnosti, autor zamišlja i izmišlja zemlju, izmiče joj konkretne geografske koordinate i smješta je u neodređen prostor, između fikcije i stvarnosti. Kirin zanimljivo supostavlja i činjenično i izmišljeno, unosi fusnote o krajevima, autoironično se igra, kao u zapisu (kirin, a ne kvirin), referira na filmove, druge tekstove i knjige, pa je riječ i o iznimno metafizičkoj i intertekstualnoj knjizi. Pjesme u prozi i priče o Babaniji tako postaju autentični zapisi o kućama, ljudima, običajima tog kraja. Nije imalo slučajno da se kao temeljni modus nameće kuća, posebno je dojmpljiva pjesma *kuća koja se pokopala*. Miješajući perspektivu djeteta koje maštovito tumači događaje, bez ikakvih preduvjerenja, Kirin ispisuje svu tragiku kuće, koja nipošto nije mjesto života što buja i sreće, nego mjesto nestajanja. I sve se zapravo čini kao neka bajka, jer se u pjesmama u prozi koristi i taj naoko naivan način tumačenja, pogleda, u kojem upravo trauma kao da ne dopušta zapise koji bi svjedočili o konkretnosti jednog vremena. Vrijeme je prostor kroz koji se putuje, pa su zato u pjesmama i moguće jukstapozicije fragmenata koji pripadaju različitim vremenskim odsjecima – bombarderi iz Drugoga svjetskog rata

i potresi koji se događaju sada, psi i bengalski tigrovi egzistiraju u istom kadru.

Upravo ta nesigurnost pripovjedača donosi i niz začudnih zapisa u kojima se u surovu svakodnevicu Babanije unose filmski elementi, miješa se fikcija i stvarnost, jer sve je moguće izvan tih uzročno-posljedičnih veza. Tako se u zapisu „dobar grad za vidjeti pasolinija“ upravo bavi tom temom. Moguće je da „Pasolini je još živ i živi u Petrinji“, a samo je potrebno zamisliti njegovo postojanje, činjenicu da ga se može promatrati bez insignija karijere: „Potrebno ga je oljuštiti do kože obična čovjeka, onoga koji se šutljiv i poguren vraća s posla. Ili ako već nema posla, onda se više i ne vraća, skrenuo je s puta i izgubio se na periferiji grada sve do časa kada susreće svog ubojicu.“ Upravo je takvim tzv. običnim ljudima Kirin posvetio svoje pjesme i priče, dobrim ljudima koji nestaju, kao što je npr. Mika. Poetski junak ovih zapisa kreće se prostorom Babanije, bilježi sve što vidi, on uočava i nestajanje javnog prostora, povlači se u privatnost, a sve se to reflektira i na otežan proces čitanja. Čitanje i pisanje prestaju biti samorazumljivi, prekida se nit kontinuiteta, osjeća se nesigurnost u zaključivanju i dohvaćanju spoznaje i na kraju preostaje baš zapitanost o vlastitoj sposobnosti percepcije: „ne

mogu čak više utvrditi jesam li napokon postao pismen, ili je zapravo sve oko mene postalo nečitljivo“.

Babanija je zemlja koja ne postoji, krhkost njezinih kuća i svega ljudskog ogleđa se u tome da je drvo banane jedina čvrsta točka, jedino ono ostaje vertikalno. I zapravo u pjesmama u prozi Kirin svjedoči o divljini, oštirini tih krajeva koji su se činili poznatim i bliskim. Svojim poetskim pismom, snažno, kao da piše oštirim rubom bananina lista, pjesnik zasijeca u trume, otvara pukotine i donosi začudne pjesme u kojima se miješaju kauzaliteti, vremena i prostori, u kojima se želi maskirati prostor koji izmiče postojanosti. Tako pjesnik zaokreće priču, premješta strašnu stvarnost u bajku, i kao da time obnavlja prostor drukčije ga imenujući i tumačeći. Prostor u kojem se upravo zbog razbijene vremenitosti poništavaju sva zla i prikazuju paradoksi. Jedini posve jasan konkretan znak, iliti iktus, jest spominjanje arheologa Čučkovića, koji je dolazio u banijske pustare 2006. godine. No čak i taj zapis završava u Kiringradu, gradu koji je „čista slučajnost“. Miroslav Kirin u svakoj svojoj knjizi nalazi drukčije registre, istražuje jezik, igra se formom i grafikom, stvara novu mitopoetiku. Takva je i njegova *Babanija*, čudesna knjiga o stvarnosti i mitu, o zemlji koje nema.

KRONIKA DHK-a

Siječanj – veljača 2021.

Tribina DHK-a

2. veljače 2022. – Gost tribine bio je Stijepo Mijović Kočan, razgovaralo se o njegovoj knjizi priča *Zvona s Kaptona* (Stimirio, 2021.), koje je autor godinama objavljivao u *Vječernjem listu*. Dunja Sepčić čitala je izabranu prozu.

9. veljače 2022. – Gost tribine bio je Milko Valent, razgovaralo se o njegovoj novoj knjizi izabranih pjesama *Psihotični horizont* (elektroničko izdanje), o zanimljivim epizodama njegova cjelokupnog stvaralaštva, o suštini umjetnosti i o raznim zanimljivim fenomenima naše kulture (boemija, tabui, šizofrenija digitalnog doba, budućnost poezije itd.).

16. veljače 2022. – Gošća tribine bila je Slavica Sarkotić, razgovaralo se o njezinoj najnovijoj zbirci kratkih priča *Kristali nad gradom* (Sisačka udruga za promicanje alternativne i urbane kulture, 2020.), a ukratko i o romanu *Vrtovi duginih boja* (Alfa, 2020.), za koju je nedavno dobila Nagradu „Mato Lovrak“. Dunja Sepčić čitala je ulomke iz priča.

23. veljače 2022. – Gošća tribine bila je Olja Knežević, razgovaralo se o

njezinu romanu *Gospođa Black* (Hena com, 2021.). Dunja Sepčić čitala je izabrane tekstove.

Voditeljica Tribine je Lada Žigo Španić. Sve tribine održane su virtualno putem videoveze.

Mala tribina DHK-a

14. veljače 2022. – Zlatko Krilić održao je književni susret s učenicima 5. razreda Osnovne škole „Dubovac“ iz Karlovca i s učenicima 6. i 7. razreda Osnovne škole „Ksaver Šandor Gjalski“ iz Zagreba.

15. veljače 2022. – Željka Horvat Vukelja održala je književni susret s učenicima nižih razreda Osnovne škole „Matija Gubec“ iz Gornje Stubice i s učenicima 2. i 3. razreda Osnovne škole „Dobriša Cesarić“ iz Požege.

17. veljače 2022. – Željka Horvat Vukelja održala je književni susret s učenicima 2. i 3. razreda Osnovne škole „Vladimir Bosnar“ iz Stubičkih Toplica.

Tribine je uredio i vodio Hrvoje Kovačević. Sve tribine održane su virtualno putem videoveze.

Tribina u gostima

14. veljače 2022. – Miro Gavran održao je književni susret s učenicima Centra za odgoj i obrazovanje Dubrava.

15. veljače 2022. – Diana Burazer održala je književni susret s učenicima Škole u bolnici, OŠ Jordanovac.

17. veljače 2022. – Melita Rundek održala je književni susret s učenicima Škole za odgoj i obrazovanje iz Pule.

Tribine je uredio i vodio Hrvoje Kovačević. Sve tribine održane su virtualno putem videoveze.

Upravni odbor DHK-a

24. siječnja 2022. – Upravni odbor DHK-a raspisao je natječaj za nagrade Dana hrvatske knjige: „**Judita**“ za najbolju knjigu ili studiju o hrvatskoj književnoj baštini, posebno o humanističko-renesansnoj u 2021.; „**Davidias**“ za najbolji prijevod djela iz hrvatske književne baštine na strane jezike ili najbolju knjigu odnosno studiju inozemnog kroatista o hrvatskoj književnoj baštini u 2021.; „**Slavić**“ za najbolji autorski knjigom objavljen prvijenac u 2021.

26. siječnja 2022. – U prostorijama DHK-a održana je 15. sjednica Upravnog odbora DHK-a.

27. siječnja 2022. – Objavljena je Izjava Upravnog odbora DHK-a u povodu srpskog Zakona o kulturnom naslijeđu.

24. veljače 2022. – U prostorijama DHK-a održana je 2. sjednica Nadzornog odbora DHK-a.

28. veljače 2022. – U prostorijama DHK-a održana je 16. sjednica Upravnog odbora DHK-a.

Djelovanje ogranaka DHK-a

15. veljače 2022. – Ogranak DHK slavonsko-baranjsko-srijemski i Ogranak Matice hrvatske u Đakovu raspisali su Natječaj za Nagradu i Povelju uspješnosti Julija Benešića.

Preminuli članovi DHK-a

Lazar Francisković preminuo je 12. siječnja 2022. u 74. godini života.

Nedjeljko Mihanović preminuo je 27. siječnja 2022. u 92. godini života.

Srećko Lorger preminuo je 29. siječnja 2022. u 78. godini života.

Jelena Hekman preminula je 16. veljače 2022. u 78. godini života.

Josip Palada preminuo je 17. veljače 2022. u 87. godini života.

Ivan Zoretić preminuo je 20. veljače 2022. u 64. godini života.

Maja Kolman Maksimiljanović

NOVE KNJIGE ČLANICA I ČLANOVA DHK-a

Vanda Babić Galić, *Bokeljski zagovori: tragom hrvatske baštine Boke*, V.B.Z., Zagreb, 2021.

Danica Bartulović, *Hodočašće – Milost*, Das Wort, Slavonski Brod, 2022.

Tomislav Marijan Bilosnić, *Vrtni patuljak*, 3000 Za dar, Zadar, 2022.

Mislav Gleich, *Velika nevolja oca Dickersona: priča iz Colorada*, Despot infinitus, Zagreb, 2022.

Emilija Kovač, *Razmatranja*, Kajkavsko spravišće, Zagreb, 2022.

Images: Breath-held: everything that turns to you saying hey, you, prev. na engleski jezik, suautorstvo s Alma Keser-Brozović, e-knjiga, Amazon, 2022.

Anđelko Kovačević, *Molitva*, e-knjiga, 2. prerađeno izdanje, Vlastita naklada, Osijek, 2021.

Mario Kolar (ur.), *Divan užas: izabrani radovi o Slavku Kolaru (1917. – 2021.)*, Gradska knjižnica Slavka Kolara Čazma, Čazma, 2021.

Mladen Machiedo, *Nepredviđeni (utopijske alternative)*, FF press, Filozofski fakultet u Zagrebu, 2021.

Zdenka Marić Čorkalo, *Druga orahova ljuska*, Matica hrvatska – Ogranak Imotski, Imotski, 2021.

Ružica Martinović-Vlahović, *Nasmijane zvijezde: pjesme (o) Mariji*, Naklada Bošković, Split, 2022.

Dino Milinović, *Svijet je muškog roda ili Tragedija koje nije bilo*, Matica hrvatska, Zagreb, 2021.

Hrvojka Mihanović-Salopek, *Povijest Društva Poljičana*, Udruga zagrebačkih Poljičana „Sveti Jure“ – Ogranak Matice hrvatske u Podstrani, Zagreb – Split, 2021. (suautor Nedjeljko Mihanović)

Mirjana Bohanec Vidović: hrvatska operna prvakinja, diplomatkinja i filmska glumica, HNK u Varaždinu – Ogranak MH u Varaždinu – „Tonimir“, Varaždin – Varaždinske Toplice, 2021. (priređivačica i suautorica)

Daniel Načinović, *Akordature*, Naklada Josip Turčinović, Pazin, 2020.

Mato Nedić, *Glas vjere*, Književno-likovno društvo *Rešetari*, Rešetari, 2021.

Negdje iznad vjetra, Centar za kulturu, Orašje, 2021.

Nevenka Nekić, *Bodljikave pripovijetke II*, Đakovački kulturni krug, Đakovo, 2021.

Kupite igračke: četiri balade o strahu posvećene djeci u ratu, Hrvatsko žrtvoslovno društvo, Zagreb, 2021.

Naša klecala i baklje: djelovanje, stradanja i mučeništva u Družbi sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskogoga, DSM, Zagreb, 2022.

Sanja Nikčević, *Istina i laži o kanonu ili kako smo zbog svjetonazora izgubili pravo na lijepo/dobro/sveto u umjetnosti*, Citadela libri, Zagreb, 2021.

Pavao Pavličić, *Vukovar na moru*, Lađa od vode, Zagreb, 2022.

Adolf Polegubić, *Banjevački stihopis*, Naklada Bošković, Split, 2022.

Ladislav Prežigalo, *Sjeta u naručju*, Vlastita naklada, Zagreb, 2021.

Zaboravljeni u nizu, Vlastita naklada, Zagreb, 2022.

Slavica Sarkotić, *Vrtovi duginib boja*, Alfa, Zagreb, 2020.

Kristali nad gradom, Sisačka udruga za promicanje alternativne i urbane kulture, Sisak, 2021.

Sonja Smolec, *Priče iz sobe na kraju hodnika*, Studio TiM, Rijeka, 2022.

Tomislav Šovagović: *Rudnik čvaraka II*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2022.

Ruke koje su okretale ploču, Naklada Vošicki, Koprivnica, 2021.

Ante Tičić, *Rapsodija prirode*, Znanstvena knjižnica Zadar, Zadar, 2021.

Probuđene ljudskosti, Znanstvena knjižnica Zadar, Zadar, 2021.

Povljana – monografija, 3. dopunjeno izdanje, Znanstvena knjižnica Zadar, Zadar, 2021.

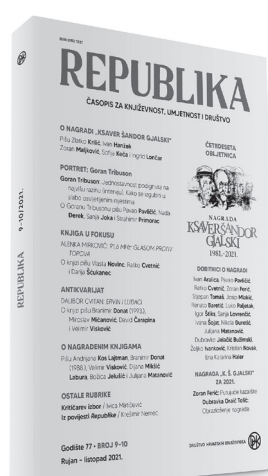
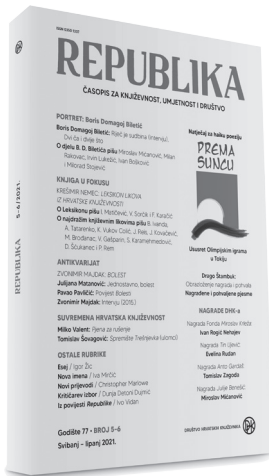
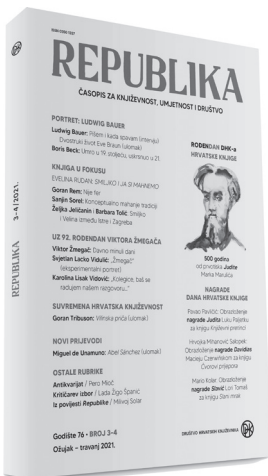
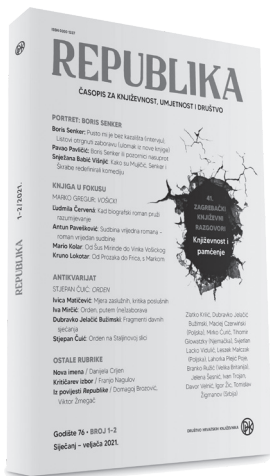
Milko Valent, *Ledene haljine*, Profil, Zagreb, 2022.

Vlatka Poljanec

Pretplatite se na **Republiku** u 2022. godini!

Pretplata uključuje **6 svezaka**, zajedno s poštarinom.

U 2022. očekuju vas suvremena hrvatska i prijevodna književnost, portreti istaknutih pisaca, analize aktualnih i podsjećanje na starije važne knjige, kritičarev izdavač, eseji o kulturnim i medijskim fenomenima i još mnogo toga.

Godišnja pretplata iznosi **330 kuna**,
za članove DHK-a **200 kuna**.

www.dhk.hr | republika@dhk.hr

●

Jednostavno, nisam „oštar“ kritičar, a osobito mi je stalo do toga da u piscu ne povrijedim osobu, iako mi se ponekad znalo dogoditi da svoj sud iznesem na način koji me je poslije objave činio vrlo nezadovoljnim; ne zbog samog suda, koji ne bih mijenjao, ili ne bitno, nego zbog načina na koji sam ga formulirao. Bilo je različitih reakcija na moje kritičke tekstove – nešto javnih, nešto takvih da bi me povrijeđeni pisac stavio u svoj idući roman kao negativca s punim imenom i prezimenom, nešto zakukuljenih u autorovim intervjuima, a bio je i pokoji zapjenjeni, brutalni paskvil.

– Strahimir Primorac: *Dobre knjige ne pišu književna društva nego pojedinci*

●

U ediciji *Suvremeni hrvatski pisci*, koju je uređivao Veselko Tenžera, izašla je moja knjiga kao prva u nizu. Ja sam htio naslov *Jelenine noćne košulje*, ali mi je Pavličić, koga smo svi mi iz generacije držali mentorom, rekao: „Bato, znam da ste ti i Irfan nabrijani, ali predlažem ti da staviš na cijelu knjigu *Staljinovu sliku*, jer taj naslov uključuje svu potku ostalih tvojih priča“. Poslušao sam Pavličića i odustao od *Jelene*. Knjiga je, dakle, izašla, premda sam se dvoumno dva mjeseca da li uopće predati rukopis. Nisam bio siguran jesam li ja baš taj u tim godinama da se sad gledam u izlozima zagrebačkih knjižara.

– Stjepan Čuić: *Generacijski spektar*

●

IV. PISMO

Sretno ste me doveli na put Osamljenosti. Jedan je Vaš kolega smatrao da su Vaše slike sljepačke. No, tek kada sklopimo oči, možemo otputovati u drugi svijet s trima suncima na obzoru, lebdećim gradovima i katedralama – i oblacima što se – spuštajući na zemlju – pretvaraju u ljestve.

– Biserka Goleš Glasnović: *Poštovani gospodine Abélard*

